Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 1984–1985

18 646 Civiele Verdediging

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 8 oktober 1984

Hierbij doe ik u, mede namens staatssecretaris Van Amelsvoort, toekomen de Nota Civiele Verdediging 1984.

De minister van Binnenlandse Zaken,
J. G. Rietkerk

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 1984–1985

18 646 Civiele Verdediging

Nr. 2

NOTA

INHOUDSOPGAVE:

	Blz.
1. Inleiding	3
2. Hoofdlijnen van het beleid	4
3. Civiele verdediging en het veiligheidsbeleid in bondgenootschappelijk verband	7
4. Planning en financiering	10
5. Overzicht van de civiele verdedigingsprojekten	13
6. Overige onderwerpen	47
Bijlage: schematisch overzicht van de aandachtsgebieden van de civiele verdediging	52

1. INLEIDING

In september 1979 werd het civiele verdedigingsbeleid op lange termijn aan de Kamer voorgelegd, door middel van de memorie van toelichting bij de begroting van Binnenlandse Zaken voor het dienstjaar 1980. Sindsdien is de civiele verdediging steeds vaker onderwerp van politieke en publieke discussie. Voor een belangrijk deel hangt deze tendens samen met de problematiek rond de voorgenomen opheffing van de Organisatie Bescherming Bevolking en de daarmee gepaard gaande reorganisatie van de rampenbestrijding in buitengewone omstandigheden. De toegenomen aandacht voor vraagstukken van vrede en veiligheid in het algemeen, heeft deze tendens nog versterkt.

In de memorie van toelichting bij de begroting van Binnenlandse Zaken voor het dienstjaar 1983 werd melding gemaakt van het voornemen van de regering om het civiele verdedigingsbeleid meer dan tot dusverre af te stemmen op het veiligheidsbeleid in bondgenootschappelijk verband. Daarbij blijft het uitgangspunt gehandhaafd dat civiele verdedigingsvoorbereidingen ook de opvang van de gevolgen van nood- en rampsituaties in vredestijd ten doel hebben.

Gelet op de beperkte financiële mogelijkheden voor de realisatie van het civiele verdedigingsbeleid in de komende jaren zullen aanpassingen in de sfeer van de beleidsuitvoering hiervan onvermijdelijk het gevolg zijn. Binnen het raam van die beperkte mogelijkheden heeft het kabinet een hoge prioriteit gegeven aan het opzetten van een rampenbestrijdingsorganisatie die onder alle omstandigheden kan functioneren, door voor dit onderdeel van de civiele verdedigingsinspanning structureel een bedrag van f 105 miljoen per jaar (ruim 70% van de totale civiele verdedigingsbegroting) beschikbaar te stellen. De besluiten van het kabinet ter zake zijn uitgewerkt in verschillende brieven aan de Staten-Generaal en zullen in 1985 en volgende jaren worden uitgevoerd. De regering is van oordeel, dat een rampenbestrijdingsorganisatie alleen effectief kan functioneren binnen een evenwichtig en duidelijk stelsel van civiele verdedigingsvoorbereidingen.

Het is met het oog op de gewenste duidelijkheid dat in dit stadium het geven van een visie van dit kabinet op de civiele verdediging als wenselijk wordt beschouwd. Bij de behandeling van de begroting 1984 heeft de minister van Binnenlandse Zaken, als coördinerend bewindsman voor de civiele verdediging, medegedeeld ernaar te streven een nota over de civiele verdediging in de loop van 1984 aan de Tweede Kamer te doen toekomen.

In de hierbij aangeboden nota wordt eerst het beleidskader aangegeven van waaruit het civiele verdedigingsbeleid is ontwikkeld, blz. 4 t/m 10. Een belangrijk onderdeel daarvan wordt gevormd door de algemene uitgangspunten die de regering thans bij dit beleid hanteert. Deze luiden als volgt:

– civiele verdedigingsvoorbereidingen worden in belangrijke mate afgestemd op grootschalige nood- en rampsituaties welke zich in vredestijd kunnen voordoen;

– in het kader van de voorbereidingen in bondgenootschappelijk verband, zal de aandacht meer dan tot nu toe worden gericht op voorzieningen welke nodig zijn in een periode van verhoogde internationale spanning;

– er worden geen voorbereidingen getroffen voor de bescherming tegen de gevolgen van een massale aanval met chemische strijdmiddelen en een kernwapenconflict op grote schaal;

– er worden wel voorbereidingen getroffen voor het opvangen van de gevolgen van conventionele oorlogshandelingen, de effecten van een beperkte inzet van chemische strijdmiddelen of oorlogshandelingen waarbij een beperkt gebruik wordt gemaakt van nucleaire wapens;

– voor alle aanvullende voorzieningen geldt dat waar mogelijk wordt voortgebouwd op reeds bestaande voorzieningen.

Deze uitgangspunten vormen de achtergrond bij de selectie van de civiele verdedigingsvoorbereidingen en dienen ter toetsing bij het stellen van prioriteiten. In hoofdstuk 4 wordt het beschikbare instrumentarium ten aanzien van planning en financiering beschreven. Dit geheel leidt tot een aantal projecten dat in deze nota wordt gepresenteerd in hoofdstuk 5.

2. HOOFDLIJNEN VAN BELEID

Het is de plicht van de overheid de samenleving tegen dreigingen van buitenaf te beschermen, door die maatregelen voor te bereiden die nodig zijn om zo goed mogelijk het hoofd te kunnen bieden aan de gevaren welke zich onder buitengewone omstandigheden kunnen voordoen. De regering is van oordeel dat het begrip buitengewone omstandigheden ruim moet worden geïnterpreteerd.

In dit verband wordt gedacht aan nood- en rampsituaties in vredestijd, de gevaren die kunnen ontstaan als gevolg van internationale spanningen en de mogelijke escalatie daarvan tot een gewapend conflict.

De kans op rampsituaties in vredestijd, waarbij grote aantallen slachtoffers kunnen vallen, is door technologische ontwikkelingen in verhouding tot vroeger toegenomen. Wanneer zich in vredestijd rampen voordoen van een zodanige omvang, dat naar het oordeel van de regering de normaal ter beschikking staande bevoegdheden niet toereikend zijn voor de bestrijding van de ramp en haar gevolgen, is er sprake van buitengewone omstandigheden. Voor die gevallen moeten civiele verdedigingsvoorzieningen kunnen worden aangewend.

Na de Tweede Wereldoorlog hebben zich tot nu toe vele conflictsituaties voorgedaan. Gebleken is, dat spanningshaarden, ook als die zich ver buiten onze landsgrenzen bevinden, hun weerslag kunnen hebben op het moderne, maar daardoor tegelijkertijd kwetsbare Nederlandse samenlevingspatroon.

Hoewel het veiligheidsbeleid voor alles is gericht op het voorkomen van oorlog, kan een gewapend conflict – waarbij Nederland in het kader van het bondgenootschap betrokken is – nimmer geheel worden uitgesloten. Zolang in dit verband de mogelijkheid van een directe of indirecte betrokkenheid blijft bestaan, rekent de regering het zich tot haar plicht de daarvoor noodzakelijke civiele verdedigingsvoorbereidingen te treffen.

De in de memorie van toelichting bij de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken voor het dienstjaar 1980 geformuleerde doelstellingen en uitgangspunten van het civiele verdedigingsbeleid hebben naar de opvatting van de regering in algemene zin hun geldigheid behouden. Niettemin hebben zich in de afgelopen jaren zodanige veranderingen voltrokken dat de regering een nadere beschouwing op dit punt noodzakelijk acht.

In het in het verleden gevoerde beleid werd het zwaartepunt gelegd bij die maatregelen die direct gericht waren op het vergroten van de overlevingskansen van de bevolking in een gewapend conflict.

De regering is echter van mening, dat in het beleid niet langer in overwegende mate de aandacht zou moeten uitgaan naar een oorlogssituatie, maar dat ook rekening gehouden moet worden met perioden van oplopende internationale spanning. Dit aspect heeft tot nu toe naar verhouding te weinig of in het geheel geen aandacht gekregen. In deze periode waarin het accent ligt op paraatheidsverhogende maatregelen, kunnen problemen voorkomen van zodanige aard en omvang dat deze niet geheel of niet met de normaal voorhanden zijnde middelen kunnen worden opgevangen. Te denken valt aan problemen op het gebied van distributie, de aanvoer van vitale grondstoffen, noodwetgeving, telecommunicatie. Voorts moet er rekening mee worden gehouden dat zich in tijden van groeiende internationale spanning wellicht ook in toenemende mate inbreuken op de geldende rechtsorde zullen voordoen, in het bijzonder in de vorm van grootschalige verstoringen van de openbare orde waardoor op de politie een extra beroep zal worden gedaan.

Het voorbereiden van maatregelen op deze gebieden moet eveneens tot het terrein van de civiele verdediging gerekend worden. De wijze waarop dit beleidsvoornemen concreet gestalte krijgt wordt mede bepaald door het door Nederland gevoerde veiligheidsbeleid in bondgenootschappelijk verband.

Voorts is het besef gegroeid dat het begrip «internationale veiligheid» een groot aantal civiele elementen bevat. De kwetsbaarheid van de geïndustrialiseerde en technologisch hoog ontwikkelde samenleving is sterk toegenomen. Zo zijn West-Europa, Japan en de Verenigde Staten, in zeer aanzienlijke mate aangewezen op de invoer van grondstoffen voor hun industrieën. Gebeurtenissen in grondstoffen-exporterende landen die de produktie en export van grond- en hulpstoffen belemmeren, kunnen verregaande economische repercussies en destabiliserende gevolgen voor de internationale veiligheid hebben.

Hierdoor en door de uitwerking van moderne wapens, worden alle sectoren van de maatschappij bij de gevolgen van een conflict betrokken.

Daarmee is de mate waarin de samenleving deze gevolgen kan opvangen mede bepalend geworden voor de effectiviteit en de geloofwaardigheid van het veiligheidsbeleid. Dit beleid zou aan overtuigingskracht inboeten als niet daarmee samenhangende civiele verdedigingsmaatregelen worden getroffen.

De regering is dan ook van oordeel dat de civiele verdediging een duidelijke functie in het veiligheidsbeleid vervult, hetgeen reeds eerder tot uitdrukking werd gebracht in de Defensienota 1984:

«De complexiteit van de moderne samenleving met haar kwetsbaarheid voor interne en externe verstoringen is voortdurend toegenomen. Daarmee is de mate waarin de samenleving de gevolgen van deze verstoringen kan opvangen mede bepalend geworden voor de effectiviteit en de geloofwaardigheid van het veiligheidsbeleid. Dit beleid zou sterk aan overtuigingskracht inboeten als niet daarmee samenhangende civiele verdedigingsmaatregelen zouden kunnen worden getroffen. Het is mede daarom van belang dat de civiele verdediging, naast de militaire verdediging, voldoende zorg krijgt.

Civiele en militaire verdediging dragen beide bij tot elkanders doeltreffend functioneren. Deze wederzijdse afhankelijkheid springt duidelijk in het oog op de gebieden waarop militaire en civiele organen al dan niet in bondgenootschappelijk verband, samenwerken. Deze samenwerking betreft de economische verdedigingsvoorbereiding in de ruimste zin, de uitwerking van de bondgenootschappelijke plannen ter versterking van de defensie, de rampenbestrijding en hulpverlening, alsmede de nootwetgeving en de paraatheidsopbouw.

De onderlinge afhankelijkheid van de civiele verdediging en de militaire verdediging vereist een goede verdeling en coördinatie van taken (...)»

In hoofdstuk 3 van deze nota wordt op de relatie tussen de civiele verdediging en het veiligheidsbeleid nader ingegaan.

Tegen de bovengeschetste achtergrond zal het civiele verdedigingsbeleid zich moeten toespitsen op de volgende hoofddoelstellingen:

- rampenbestrijding en hulpverlening;
- voortzetting van het bestuur;
- instandhouding van het maatschappelijk leven;
- ondersteuning van de defensie-inspanning in bondgenootschappelijk verband.

Gericht op deze doelstellingen worden preventieve en repressieve voorbereidingen en voorzieningen getroffen, om noodsituaties in vredes-, crisis- en oorlogstijd zo veel mogelijk het hoofd te kunnen bieden.

Hierbij gaat de regering er van uit dat het overheidsbeleid reeds in algemene zin met deze doelstellingen rekening houdt. Van de regering mag worden verwacht dat haar beleid mede gericht is op het totstandbrengen van voorzieningen waarvan ook in moeilijke omstandigheden effectief gebruik kan worden gemaakt.

Het maatschappelijk bestel beschikt dan ook over krachten in de vorm van afweer- en incasseringsvermogen, die in werking treden wanneer zich voorvallen voordoen, die het normale evenwicht verstoren. Zo beschikt de maatschappij in het dagelijks leven over politie, brandweer, geneeskundige diensten, waterstaat, enz. om op te kunnen treden bij grootschalige verstoringen van de openbare orde, branden, ongevallen en wateroverlast.

Civiele verdedigingsvoorbereidingen, gericht op omstandigheden die zich kunnen voordoen in geval van een grootschalige rampsituatie, internationale politieke spanning en oorlog, stoelen in de eerste plaats op het hier summier aangegeven afweer- en incasseringsvermogen. Slechts waar dat tekort schiet, worden aanvullende voorzieningen tot stand gebracht.

De regering is van mening dat de verantwoordelijkheid van zowel de voorbereiding van civiele verdedigingsmaatregelen, als ook voor het daadwerkelijk treffen van deze maatregelen in buitengewone omstandighe-

den, berust bij die autoriteiten, tot wier terrein de meest daaraan verwante vredeswerkzaamheden behoren. Op deze wijze kunnen onnodige duplicaties in de organisatie worden voorkomen en wordt een doelmatig gebruik van de ter beschikking staande middelen bereikt.

Dit impliceert dat de bij de civiele verdediging betrokken instanties zich reeds in normale omstandigheden dienen te realiseren wat in buitengewone omstandigheden van hen zou kunnen worden verwacht.

De regering heeft moeten constateren dat in het verleden met dit uitgangspunt geen of te weinig rekening is gehouden juist omdat werd verondersteld dat het beleid voor buitengewone omstandigheden, ook in financieel opzicht, van het «normale» beleid kan worden onderscheiden. De regering acht dat onjuist en wil onderstrepen dat het tot de normale verantwoordelijkheid van elke beleidssector behoort er voor zorg te dragen dat ook in buitengewone omstandigheden effectief kan worden opgetreden.

De daaruit resulterende civiele verdedigingsvoorbereidingen zijn deels van materiële, deels van zuiver organisatorische aard. Hoewel de materiële voorzieningen wellicht meer aandacht trekken – het belangrijkste deel van de uitgaven heeft daarop betrekking – mag het belang van de «Low cost-no cost» civiele verdedigingsvoorbereidingen van organisatorische aard niet worden onderschat. Het vastleggen van taakverdeling en bevoegdheden in buitengewone omstandigheden, het treffen van wettelijke voorzieningen, het regelen van samenwerking, neemt in de voorbereidingen een belangrijke plaats in.

Daar waar is geconstateerd dat de civiele verdedigingsvoorbereidingen moeten stoelen op hetgeen «van nature» in de maatschappij beschikbaar is, dient ook te worden gesteld dat het van groot belang is dat civiele verdedigingsvoorzieningen zo enigszins mogelijk daadwerkelijk worden benut, wanneer dit – ook in andere omstandigheden dan waarvoor zijn oorspronkelijk zijn bestemd – nodig zou blijken. Dit geldt met name bij noodsituaties in vredestijd. In dit kader past het beleid gericht op de totstandkoming van een doeltreffende rampenbestrijdingsorganisatie, die zowel in vredestijd als in oorlogstijd effectief moet kunnen optreden en waarvoor het merendeel van de voor de civiele verdediging beschikbare financiële middelen wordt aangewend.

Een versterking van het afweervermogen zal in belangrijke mate moeten kunnen putten uit wat voor de civiele verdediging met het oog op buitengewone omstandigheden is tot stand gebracht. De regering acht dit mede van belang omdat hierdoor ook meer begrip voor het nut en de noodzaak van de civiele verdedigingsvoorbereidingen bij de bevolking kan worden gekweekt.

3. CIVIELE VERDEDIGING EN HET VEILIGHEIDSBELEID IN BONDGENOOTSCHAPPELIJK VERBAND.

Ten einde te kunnen vaststellen welke civiele verdedigingsmaatregelen en voorzieningen in het kader van het veiligheidsbeleid in bondgenootschappelijk verband moeten worden getroffen, wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op de voor de civiele verdediging relevante aspecten daarvan.

De opvattingen over het mogelijk verloop van internationale crises en conflicten en de wijze waarop de tegenstander tegemoet dient te worden getreden, zijn sinds de oprichting van het Atlantisch Bondgenootschap enige malen gewijzigd.

In de jaren vijftig gold de strategie van de massale vergelding die uitging van de gedachte dat een eventuele oorlog zou uitbreken via een verrassingsaanval van het Warschau-Pact, waarop de NAVO al heel snel met kernwapens zou moeten reageren. Voor de civiele verdediging betekende dit een beperkt aandachtsveld, aangezien het accent in feite viel op een oorlogsfase. De oprichting en verdere uitbouw van een op hulpverlening en reddingsaktiviteiten gerichte Organisatie Bescherming Bevolking paste dan ook geheel in dat kader.

De strategie van de massale vergelding bleek niet langer houdbaar sinds het dreigen met massale inzet van kernwapens bij een beperkt incident leidend tot wederzijdse vernietiging, als ongeloofwaardig werd beschouwd.

In 1967 werd deze strategie door de NAVO officieel verlaten om plaats te maken voor die van het «aangepaste antwoord» op ieder niveau en iedere aard van agressie. De aanvaarding van deze strategie is gebaseerd op een nieuwe beoordeling van de krachtsverhouding, die erop neer komt dat het uitbreken van een conflict via een verrassingsaanval minder waarschijnlijk wordt geacht. Sedertdien wordt verondersteld dat voortaan ook rekening gehouden moet worden met oplopende internationale spanning die zich plotseling kan voordoen of – en dat is een wezenlijk nieuw element – zich gedurende een langere periode kan ontwikkelen. Deze fase zou worden gekenmerkt door het zodanig oplopen van de tegenstellingen in de Oost–West-betrekkingen dat de waarschijnlijkheid van een conflict waarin gewapende middelen worden ingezet, toeneemt.

Daarnaast wordt er in het bondgenootschap een sterker accent gelegd op de invloed die spanningsverhogingen en oorlogshandelingen elders in de wereld kunnen uitoefenen op onze samenleving.

Internationale spanning

Op de huidige strategie van het aangepaste antwoord, heeft het begrip *crisisbeheersing* van meet af aan een belangrijk stempel gedrukt.

Hierbij is het de bedoeling een crisis zodanig te benaderen en op te lossen dat het uitbreken van gewapende conflicten kan worden voorkomen en/of eenmaal uitgebroken vijandelijkheden op een zo laag mogelijk geweldsniveau te beheersen en te beëindigen. In beide gevallen moet de situatie onder controle blijven, via een gedoseerde hantering van een scala van crisisbeheersingsmaatregelen.

Om dit beleid in een crisis, danwel in oorlogstijd te doen slagen, acht de regering het noodzakelijk tevens voldoende aandacht te schenken aan de rol van de civiele verdediging onder die omstandigheden.

Een *eerste* voorwaarde om de civiele verdediging bruikbaar te doen zijn als middel tot crisisbeheersing is dat civiele paraatheidsmaatregelen in een zo groot mogelijke verscheidenheid moeten kunnen worden getroffen, waar nodig, gelijktijdig en in samenhang met de opbouw van de militaire paraatheid.

Een eerste categorie van civiele verdedigingsmaatregelen in dit verband bestaat uit het verhogen van de waakzaamheid. Het gaat hierbij bij voorbeeld om de activering van civiele paraatheidsvoorbereidingen door diverse instanties of een waarschuwing van personeel van internationale civiele verdedigingsorganisaties zich voor de uitoefening van hun taak gereed te houden. Een over het algemeen zwaardere serie maatregelen ligt op het terrein van de handelsbetrekkingen met het buitenland, waarbij kan worden gedacht aan het afkondigen van een in- en uitvoerverbod van en naar bepaalde landen. Zolang de NAVO in beginsel een boycot als mogelijk sanctiemiddel beschouwt, moet men er rekening mee houden dat de gevolgen hiervan ook op de NAVO-landen zullen terugslaan. De in dit kader te treffen voorbereidingen dienen mede te worden gerekend tot het terrein van de civiele verdedigingsvoorbereiding.

Een *tweede* voorwaarde is dat politieke besluiten snel en gecoördineerd tenuitvoer kunnen worden gelegd op de diverse bestuurlijke niveaus. Voor zover het hierbij gaat om complexe organisatiestructuren, zijn de mogelijkheden tot improvisatie beperkt. Veel zorg dient daarom te worden besteed aan het vooraf ontwikkelen van civiele verdedigingsplannen voor buitengewone omstandigheden. Aktiviteiten in het kader van de zogenaamde civiele mobilisatie vormen dan ook een belangrijk onderdeel van het werk van de bij de civiele verdediging betrokken instanties.

Een *derde* maar zeker niet minder gebiedende voorwaarde betreft de eis dat in vredestijd een redelijk inzicht moet bestaan in de gevolgen van

diverse internationale crisisbeheersingsmaatregelen en de wijze waarop deze kunnen worden opgevangen. Immers, zonder dit inzicht zou niet aan de eis van een zorgvuldige afweging kunnen worden voldaan.

Een enkel voorbeeld kan dit verduidelijken. In geval van nood zal veel civiel materieel als schepen, vliegtuigen en voertuigen beschikbaar worden gesteld voor het vervoer van militair personeel en materieel. De consequenties hiervan voor de samenleving worden in het kader van de civiele verdediging bestudeerd. Het ligt daarom voor de hand dat de regelingen voor de beschikbaarstelling van dergelijk materieel in overleg met organen van de civiele verdediging tot stand komen.

Voorzieningen voor oorlogstijd

In een beschouwing over de relatie veiligheidsbeleid en civiele verdediging mag een nadere analyse van de rol van civiele verdediging in het geval ons land direkt betrokken is bij een militaire confrontatie, niet ontbreken.

De regering stelt voorop dat het onder de huidige omstandigheden niet erg waarschijnlijk is dat Oost en West welbewust zullen aansturen op een algemeen nucleair conflict. Herhaald kan worden hetgeen in de Defensienota 1984 over de betekenis en de rol van kernwapens is gezegd:

«(...) Kernwapens maken door hun aard de oorlog als middel om geschillen tussen staten te beslechten hoogst onwaarschijnlijk, zo niet onmogelijk (...). Kernwapens hebben het denken over oorlog veranderd. Na gebruik van kernwapens op grote schaal, kan er geen sprake meer zijn van winnaars, maar uitsluitend van verliezers. Gevolg is immers de vernietiging van staat en maatschappij van de oorlogvoerende partijen, van hun bondgenoten en mogelijk van landen die niet rechtstreeks bij het conflict zijn betrokken.

Kernwapens zijn dan ook voor alles politieke wapens: zij spelen hun rol in tijd van vrede en zijn in feite ongeschikt voor oorlogvoering. Kernwapens zijn middelen voor de politiek van oorlogvoorkoming (...). Bij het vertalen van nucleaire afschrikking in wapensystemen stuit men onvermijdelijk op het probleem dat kernwapens, naast hun bij uitstek politieke betekenis een militair-operationele functie hebben. Nucleaire strategie hinkt onvermijdelijk op twee gedachten. Enerzijds kan nucleaire vernietiging niet rationeel als mogelijkheid worden benaderd. Anderzijds moet er een voorstelling bestaan van de manier waarop een agressor kan worden weerhouden een conflict te beginnen. Daarvoor zijn voorbereidingen nodig die berusten op de eigen inschatting van de strategie van de tegenstander en van de middelen die hem ter beschikking staan. Zulke voorbereidingen die dus noodgedwongen op grond van denkbeeldige scenario's moeten worden getroffen, mogen niet worden gezien als een plan voor het voeren van oorlog (...).»

Ook voor de civiele verdedigingsvoorbereiding geldt de relatie tussen de primair politieke functie en het mogelijk militair-operationeel gebruik van kernwapens.

De regering is van mening dat voorbereidingen gericht op de opvang van de (fysieke) gevolgen van de inzet van kernwapens op grote schaal als onmogelijk moeten worden beschouwd. Onmogelijk omdat de voorbereidingen die voor een volledige bescherming getroffen zouden moeten worden reeds nu diep zouden ingrijpen in de normale gang van zaken in ons land. Het behoeft geen betoog dat dergelijke voorzieningen, gezien de centrale ligging van Nederland, de bevolkingsdichtheid en de bodemgesteldheid, absoluut onbetaalbaar zijn. Tenslotte moet er in dit verband op worden gewezen dat, zelfs indien de bevolking beschermd zou zijn tegen de *direkte* gevolgen van de inzet van nucleaire wapens op grote schaal, de latere gevolgen geen enkel uitzicht bieden op het voortbestaan van een menswaardige samenleving.

Tegen deze achtergrond kan zelfs worden geconcludeerd dat een bescherming op zo grote schaal ook niet zinvol is. Dit betekent niet dat de regering geen enkele voorbereiding zou moeten treffen. Immers, het verloop van een oorlog – ook een nucleaire – is niet te voorspellen en de regering is verantwoordelijk de bevolking zo goed als mogelijk te beschermen tegen beperkter gevolgen. Derhalve acht de regering het haar plicht rekening te houden met de gevolgen van beperktere vormen van gebruik van kernwapens.

Over de gevolgen van het ongebreideld gebruik van conventionele wapens mag evenmin lichtvaardig worden gedacht. In dit verband moet ook rekening worden gehouden met de inzet van chemische strijdmiddelen als ondersteuning van een conventioneel offensief van het Warschaupact. Hoewel een derelijke inzet vooral geconcentreerd zal zijn op bepaalde militaire doelen, zal – gelet op de aard van chemische wapens – ook de burgerbevolking met de effecten van deze wapens worden geconfronteerd.

Het is ook denkbaar dat ons land de gevolgen van conflicten buiten Europa op zodanige wijze zou ondervinden, dat speciale maatregelen dienen te worden getroffen. Deze kunnen bijv. liggen in het economische vlak (rantsoenering, distributie, voorraadvorming e.d.) of in de sfeer van de internationale humanitaire hulpverlening.

4. PLANNING EN FINANCIERING

Planning

Het brede terrein van het civiele verdedigingsbeleid, waarop alle ministers verantwoordelijkheden dragen, is bij uitstek een beleidsterrein dat een planmatige aanpak vereist. Dit geldt te meer gezien de onderlinge samenhang van civiele verdedigingsproblemen en de vele raakvlakken met andere beleidsterreinen. Juist hier is een samenhang en consistentie tussen de onderdelen van het civiele verdedigingsbeleid noodzakelijk, daaronder begrepen de voorbereiding, de vaststelling, de uitvoering en de evaluatie van het beleid, alsmede de financiering daarvan. In verband hiermede is de behoefte aan gecoördineerd civiel verdedigingsbeleid politiek vertaald door op regeringsniveau de minister van Binnenlandse Zaken te belasten met de coördinatie van het civiele verdedigingsbeleid.

Om een zo groot mogelijke doelmatigheid te bereiken en een verantwoorde afweging van prioriteiten mogelijk te maken, is door de coördinerend bewindsman een planningscyclus voor de departementale civiele verdedigingsvoorbereidingen ingevoerd. In dit geïntegreerde planningsproces staat centraal dat de onderscheidene inspanningen in een totaalplan in hun onderlinge samenhang moeten kunnen worden beschouwd.

De planningscyclus voor de civiele verdediging kent vier hoofdstadia:

– de door de NAVO-raad goed te keuren ministeriële richtlijnen voor de civiele verdediging (1 x per vier jaar);
– de opstelling van jaarlijks bij te stellen aktieprogramma's van de departementen;
– de opstelling van jaarlijkse departementale voortgangsrapporten;
– de opstelling van een rapport ten behoeve van de coördinerend bewindsman voor de civiele verdediging over de stand van zaken met betrekking tot de civiele verdedigingsvoorbereiding in Nederland.

De nationale planningscyclus sluit aan bij de planning van de civiele verdediging in NAVO-verband.

Financiering

Het in 1979 door de regering aanvaard civiele verdedigingsplan 1980–1983 berustte op een jaarlijkse groei van de uitgaven met gemiddeld ruim 3 miljoen gulden, waarbij het benodigd bedrag voor 1983 op 216 miljoen gulden (prijspeil 1979) werd geraamd.

Als gevolg van opeenvolgende bezuinigingsrondes kon deze groeiverwachting niet in de praktijk worden gerealiseerd. In de laatste vier jaar is de civiele verdedigingsbegroting in sterk neerwaartse richting omgebogen, waardoor voor 1983 een bedrag resteerde van 180 miljoen gulden. De regering heeft in 1983 besloten om met ingang van 1984 voor de rampenbestrijdingsorganisatie structureel een bedrag van 105 miljoen gulden beschikbaar te stellen en voor de overige civiele verdedigingssectoren 40 miljoen gulden, in 1985 37,5 miljoen gulden en in 1986 en volgende jaren 35 miljoen gulden. Een verdeling van de begrotingsgelden over de departementen voor het begrotingsjaar 1985 is op blz. 12 weergegeven.

De financiële coördinatie geschiedt door middel van de Homogene Uitgavengroep Civiele Verdediging, waarin de afzonderlijke departementale budgetten civiele verdediging bijeen zijn gebracht. Met dit beleidsinstrument is de bewindsman een verantwoordelijkheid toegekend bij de begrotingsvoorbereiding en -uitvoering van alle uitgaven op het gebied van de civiele verdedigingsvoorbereiding.

Bij de besluitvorming over de structurele beperking van het civiele verdedigingsbudget heeft de regering zich rekenschap gegeven van het uitgangspunt dat het tot de normale verantwoordelijkheid van elke beleidssector behoort er voor te zorgen dat ook in buitengewone omstandigheden effectief kan worden opgetreden. Dit betekent dat in elke beleidssector dient te worden nagegaan in hoeverre op buitengewone omstandigheden gerichte aktiviteiten passen in het normale beleid.

De regering is van mening dat dit uitgangspunt bepalend moet zijn voor de wijze van financiering van de met de civiele verdedigingsvoorbereiding gemoeide uitgaven. In verband hiermee zullen de betreffende uitgaven op twee manieren worden gefinancierd, te weten in het kader van het normale beleid uit de begroting van het vakdepartement en in het kader van aanvullend beleid uit het budget van de homogene groep civiele verdediging.

Het ligt in het voornemen van de regering om de prioriteitenafweging voort te zetten voor wat betreft die onderdelen van het civiele verdedigingsbeleid waarvoor nog geen structureel budget is vastgesteld. Deze nota is mede bedoeld om met het oog daarop het oordeel van de Kamer te vernemen.

Na afronding van de gedachtenwisseling met het parlement zal een gespecificeerd meerjarenperspectief worden overlegd.

Totaal-overzicht van uitgaven naar hoofddoelstelling over het jaar 1985

Rampenbestrijding en hulpverlening	f	115 565 000
Voortzetting van het bestuur	f	10 774 000
Instandhouden maatschappelijk leven	f	11 595 000
Civiele ondersteuning van de defensie-inspanning	f	p.m.
Algemeen (personele uitgaven en uitgaven van algemene aard, oefening en opleiding en voorlichting)	f	13 342 000
Totaal [1] van de homogene groep	f	151 276 000

[1] Afgerond f 151,3 miljoen, zijnde het in 1984 vastgesteld budget, gecorrigeerd met de mutaties uit de Voorjaarsnota 1984 en de begrotingsvoorbereiding 1985.

Verdeling van de CV-begrotingsgelden naar de departementen in de componenten rampenbestrijdingsorganisatie en overige sectoren betreffende het jaar 1985 (x f 1 miljoen)

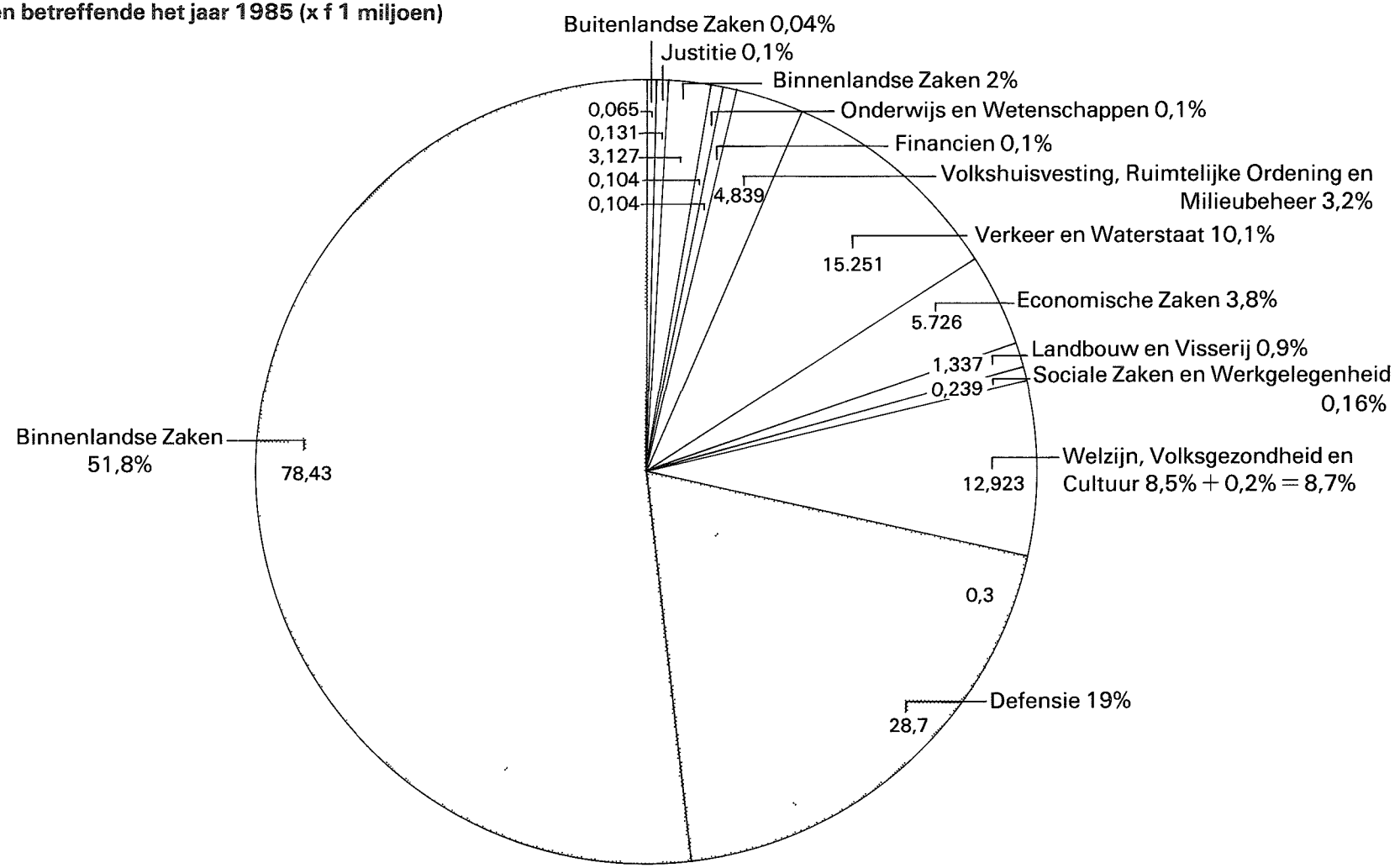

= rampenbestrijdingsorganisatie 71% (= f 107,43 miljoen)

= overige sectoren 29% (= f 43,846 miljoen)

} = 100% = f 151,276 miljoen)

Meerjarenraming van de Homogene Groep Civiele Verdediging 1985 t/m 1989
(x f 1 miljoen)

Uitgaven	1985	1986	1987	1988	1989
Rampenbestrijdingsorganisatie	*107,4*	*107,4*	*107,4*	*107,4*	*107,4*
Binnenlandse Zaken[1]	78,4	80,2	80,2	80,2	80,2
Defensie	28,7	26,9	26,9	26,9	26,9
Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Overige sectoren	43,9	38,7	37,6	37,6	37,6
	151,3	146,1	145	145	145
Middelen					
Overige sectoren					
Landbouw en Visserij	1,1	1,1	p.m.	p.m.	p.m.

[1] Hierin o.m. begrepen bedragen voor: de geneeskundige organisatie, basisgezondheidsdiensten, het Nederlandse Rode Kruis en schuilgelegenheid.
De vorig vastgestelde meerjarencijfers zijn gecorrigeerd met de mutaties die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 1984 en de begrotingsvoorbereiding 1985.

5. OVERZICHT VAN DE CIVIELE VERDEDIGINGSPROJEKTEN

In de voorgaande hoofdstukken is het beleidskader voor de civiele verdedigingsvoorbereiding geformuleerd. Op basis hiervan komen in het onderhavige hoofdstuk concrete beleidsvoornemens aan de orde welke in deze kabinetsperiode en daarna zullen worden gerealiseerd. Deze opsomming kwam tot stand via een overzicht van alle departementale beleidsvoornemens waarin prioriteiten werden aangebracht. Voor zover voor bepaalde onderwerpen nog geen volledig uitgewerkte beleidsvoornemens bestonden, werden die alsnog geformuleerd. Deze pragmatische aanpak leidde tot een geheel van 29 concrete aktiepunten, die – onderscheiden naar hoofddoelstelling van het beleid – in dit hoofdstuk worden gepresenteerd. Gelet op het overgangsstadium waarin de voorbereidingen zich thans bevinden, dient ten aanzien van de bij de projekten opgenomen tijdsplanning een algemeen voorbehoud te worden gemaakt. Om die reden is in veel gevallen volstaan met een indicatieve tijdsaanduiding.

Rampenbestrijding en hulpverlening

projektnr.
1. Rampenbestrijdingsorganisatie en schuilgelegenheid
2. Volksgezondheidszorg en maatschappelijke zorg
3. Individuele zelfbescherming
4. Genees- en verbandmiddelen
5. Vluchtelingen

Voortzetting van het bestuur

6. Overleg en besluitvorming
7. Civiele paraatheidsopbouw
8. Handleiding Civiele Verdediging voor de Gemeenten
9. Noodwetgeving
10. Voorlichting in buitengewone omstandigheden
11. Telecommunicatie
12. Noodbestuursposten

Instandhouden maatschappelijk leven

13. Distributie
14. Industriële mobilisatie
15. Voorraadvorming
16. Voedselvoorziening
17. Drinkwatervoorziening
18. Energievoorziening
19. Arbeidsvoorziening
20. Financieel verkeer
21. Binnenlands vervoer
22. Zee- en luchtvervoer
23. Havens
24. Waterstaat
25. Telecommunicatie
26. Beschermingsmaatregelen tegen de effecten van de Electromagnetische puls (EMP)

Civiele ondersteuning van de defensie-inspanning

27. Civiele steunverlening aan bondgenootschappelijke militaire versterkingsplannen
28. Voorbereiding van de civiele NAVO-organisatie voor buitengewone omstandigheden
29. Bijdrage aan de nationale defensie-inspanning

RAMPENBESTRIJDING EN HULPVERLENING

Nr. 1. Rampenbestrijdingsorganisatie en schuilgelegenheid

A. *Beschouwing*

De regering heeft in mei 1980 besloten de organisatie van de rampenbestrijding in buitengewone omstandigheden op een andere leest dan tot dusver te schoeien. In verschillende brieven aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal[1] heeft de regering dit onderdeel van het civiele verdedigingsbeleid uitvoerig behandeld. Hoofdpunt van beleid is dat de organisaties en diensten die in normale (vredes)omstandigheden met de rampenbestrijding zijn belast, hun taken, zonodig versterkt, in buitengewone omstandigheden voortzetten. In die omstandigheden is tevens het Korps Mobiele Colonnes, dat landelijk inzetbaar is, beschikbaar voor het vervullen van taken op het gebied van redding en geneeskundige hulpverlening. Gevolg van deze beleidswijziging is dat geen behoefte meer bestaat aan een afzonderlijke, op buitengewone omstandigheden gerichte, organisatiestructuur. Daarom kon het besluit worden genomen de thans bestaande organisatie bescherming bevolking op te heffen.

Op 14 juli 1983 heeft het huidige kabinet vervolgens het besluit genomen het voor de rampenbestrijding beschikbare budget voor 1984 en volgende jaren structureel vast te stellen op f 105 miljoen per jaar[2]. Bij brief van 16 september 1983[3] heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken de gevolgen van dit besluit voor de nieuwe organisatiestructuur uiteengezet. Tevens werden in deze brief de hoofdlijnen van het te voeren schuilgelegenheidsbeleid geschetst. Nadat de Tweede Kamer bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken voor het dienstjaar 1984 door het aanvaarden van de motie Mateman/Lauxtermann om duidelijkheid in de door bezuinigingen gewijzigde organisatiestructuur had gevraagd, heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken bij brief van 4 mei 1984[4] de Tweede Kamer een voortgangsrapport reorganisatie rampenbestrijding aangeboden.

Naar verwachting zal in 1985, nadat de daartoe benodigde wettelijke maatregelen van kracht zijn geworden, met de daadwerkelijke invoering van de nieuwe structuur worden begonnen. Met de noodzakelijk voorbereidingen daarvoor is in 1984 een begin gemaakt.

Naar het oordeel van de regering heeft de rijksoverheid – onverlet de eigen verantwoordelijkheid van de lagere bestuursorganen – op grond van ook in internationale verdragen onderstreepte overwegingen van humanitaire aard, de plicht de nodige voorzieningen te treffen om de bevolking in staat te stellen de gevolgen van oorlogsgeweld zo goed mogelijk het hoofd te bieden. Ook thans dwingt de internationale situatie er helaas nog steeds toe de mogelijkheid van een gewapend conflict en de dreiging daarvan onder ogen te zien. De regering rekent het dan ook tot haar verantwoordelijkheid zorg te dragen voor een redelijke inspanning op het gebied van preventieve voorzieningen. Zij handhaaft daarbij het door achtereenvolgende kabinetten gehanteerde uitgangspunt dat de bevolking zelf verantwoordelijkheid draagt voor de eigen veiligheid.

Zij beschouwt het treffen van preventieve voorzieningen als een noodzakelijke aanvulling op het geheel van repressieve maatregelen.

B. *Beleidsvoornemen*

Organisatiestructuur rampenbestrijding in buitengewone omstandigheden

Aan de rampenbestrijdingsorganisatie liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

a. de organisaties die in normale omstandigheden met de rampenbestrijding zijn belast, te weten: de brandweer, de ambulance-diensten en de politie, zetten – zo nodig versterkt – die taak in buitengewone omstandigheden voort;

[1] Kamerstukken II, 1979/1980, 15 817, nr. 5. Kamerstukken II, 1980/1981, 16 752, nr. 1. Kamerstukken II, 1981/1982, 17 220, nrs. 1–2.
[2] Kamerstukken II, 1982/1983, 17 220, nr. 6
[3] Kamerstukken II, 1983/1984, 17 220, nr. 7.
[4] Kamerstukken II, 1983/1984, 18 100, nr. 47

b. in iedere brandweerregio is een basisvoorziening met rampenbestrijdingspotentieel aanwezig;
c. de brandweerregio's verlenen elkaar bijstand;
d. voor bijstand van reddings- en geneeskundig potentieel alsmede van ziekenauto's kan in buitengewone omstandigheden een beroep worden gedaan op het Korps Mobiele Colonnes;
e. voor de grootschalige rampenbestrijding is een stafstructuur noodzakelijk.

Voor de rampenbestrijding in buitengewone omstandigheden worden de volgende specifieke voorzieningen getroffen:
a. bij de regionale brandweren:
- 51 regionale commando's
- 60 sectorcommando's
- 85 brandbestrijdingscompagnieën
- 60 reddingspelotons
- 60 verzorgingsgroepen
- 300 A-meetposten
- 591 B-meetposten
- 69 verkenningspelotons;

b. bij de basisgezondheidsdiensten, het Rode Kruis Korps en de ambulance-diensten:
- 60 geneeskundige pelotons, waarmee 60 verzamelplaatsen gewonden kunnen worden bemand
- een aandeel in 51 regionale commando's
- een aandeel in de 60 sectorcommando's, te weten de staffunctionaris geneeskundige aangelegenheden, alsmede 2 functionarissen ten behoeve van het Hospitalisatie-, Informatie- en Coördinatiecentrum (HICC)
- circa 375 civiele ambulances, landelijk gespreid;

c. bij het Korps Mobiele Colonnes:
- 19 mobiele colonnes redding/geneeskundig (114 verzamelplaatsen gewonden en 114 reddingspelotons)
- 12 ziekenautocompagnieën
- (tot 1 januari 1987) een aantal mobiele colonnes brandweer.

Van de 19 mobiele colonnes redding/geneeskundig zullen er 7 worden toegewezen aan de Commissarissen der Koningin (Overijssel 1, Utrecht 1, Noord-Holland 1, Zuid-Holland 2, Noord-Brabant 1, Limburg 1).
Zij zullen de bevoegdheid krijgen deze colonnes in te zetten.

Schuilgelegenheid

In de komende jaren zal het beleid op de volgende aktiviteiten worden gericht.

a. *Voorlichting*
Door het ministerie van Binnenlandse Zaken wordt een voorlichtingsprogramma opgesteld voor daarvoor in aanmerking komende gemeentelijke diensten, waarmee deze de belanghebbenden en belangstellenden relevante informatie en adviesen kunnen verstrekken; dit zal in nauw overleg met het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer geschieden;

b. *Openbare schuilgelegenheid*
Hierbij geldt het uitgangspunt dat geen voorbereidingen zullen worden getroffen voor de bescherming tegen de gevolgen van een massale aanval met chemische strijdmiddelen en kernwapenconflict op grote schaal.
Aanvullende openbare schuilgelegenheid zal tot stand gebracht worden in vooral grootstedelijke concentraties en oude kernen met dichte bebouwing. De beperkte beschikbare fondsen noodzaken tot deze prioriteitsstellingen. Voor de realisatie daarvan zal gericht gebruik gemaakt worden van de volgende mogelijkheden:

• *inrichting van bestaande gebouwen door middel van het voorbereiden* of treffen van aanvullende voorzieningen van bouwkundige- en installatietechnische aard;

• inrichting van ruimten in nieuw te stichten gebouwen door middel van het treffen van aanvullende voorzieningen bij de bouw van deze projekten (zgn. combinatie-projekten); met dit soort projekten bestaat een jarenlange ervaring. Een aantal gemeentebesturen heeft een of meer aanvragen ingediend voor een bijdrage in de kosten van het inrichten van openbare schuilgelegenheid. Het in deze sector gevoerde beleid wordt, met inachtneming van het bovenstaande, voortgezet, zij het dat voorshands prioriteit zal worden gegeven aan de aanschaf van inventarisgoederen (o.a. zit-ligcombinaties) voor bestaande openbare schuilgelegenheden.

c. *Onderzoek aanpassing voorschriften*

De minister van Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van een beleid met betrekking tot de bescherming van de bevolking. Uit dien hoofde is de minister van Binnenlandse Zaken belast met de formulering van een integraal schuilgelegenheidsbeleid en voert terzake overleg met de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Voor zover het daarbij gaat om de regelgeving voor schuilvoorzieningen in de (woning-)bouw draagt de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer verantwoordelijkheid.

Door zijn zorg vindt thans een onderzoek plaats of en hoe de in de bestaande voorschriften voorgeschreven schuilvoorzieningen kunnen worden aangepast om – zonder extra kosten – het beschermingsniveau enigszins te verbeteren. Onderzocht zal worden welke de technische en financiële consequenties zijn van het treffen van schuilvoorzieningen in of nabij woningen. Dit onderzoek zal zich in de eerste plaats richten op schuilvoorzieningen bij groepen eengezinswoningen.

d. *Studie*

Een studie wordt ingesteld naar de mogelijkheden voor schuilgelegenheid in overige gebouwen voor bewoning, alsmede naar de consequenties van beperking van de in het Besluit Bedrijfszelfbescherming 1958 aanvaardbaar geachte tijd voor het gebruiksgereedmaken van beschermingsfaciliteiten bij bedrijven met meer dan 30 werknemers.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Medebetrokkenen: Defensie, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Zie het door de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer aangeboden voortgangsrapport Reorganisatie Rampenbestrijding, dd. 4 mei 1984.

E. *Tijdsplanning*

– het aangegevene onder D.;

– het onderzoek ten aanzien van aanpassingen van bouwvoorschriften voor meergezinswoningen wordt in 1985 afgerond;

– de studie naar de mogelijkheden voor schuilgelegenheid in overige gebouwen voor bewoning, alsmede naar de schuilgelegenheid bij bedrijven met meer dan 30 werknemers, zal in 1985 worden ingesteld.

Nr. 2. Volksgezondheidszorg en maatschappelijke zorg

A. *Beschouwing*

De door het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur ontwikkelde Ziekenhuisorganisatie voor buitengewone omstandigheden kan voorzien in de hospitalisatie van grote aantallen zieken en gewonden, zowel burger als militair. Deze organisatie vormt hiermede het onmisbare sluitstuk op de rampenbestrijdingsorganisatie. Door het vrijwel ontbreken van specifieke hospitalisatievoorzieningen vanwege Defensie, staat zij daarnaast ten dienste van de medische verzorging van militairen behorend tot de nationale defensie-organisatie en in beginsel ook voor de (tijdelijke) op Nederlands grondgebied verblijvende NAVO-partners. Hiertoe beschikt de organisatie over aanvullende materiële voorzieningen en zijn voorbereidingen getroffen om slagvaardig te kunnen handelen.

Daarbij is het uitgangspunt dat deze civiele verdedigingsvoorbereidingen ook de opvang van de gevolgen van nood- en rampsituaties in vredestijd ten doel hebben. De invulling van dit beleid kreeg o.m. gestalte in genoemde Ziekenhuisorganisatie, in de vorm van een landelijk netwerk van snel inzetbare chirurgische teams. Daarnaast is voorzien in de uitgifte van een model rampenopvangplan voor de instellingen van intramurale gezondheidszorg.

Naast de bij projektnr. 5 beschreven algemene zorg voor het welzijn van eigen bevolking en buitenlandse vluchtelingen vormt de maatschappelijke zorg voor specifieke groeperingen een belangrijk aandachtsgebied. De regering acht ook op dit terrein van zorgverlening voorbereidingen noodzakelijk.

B. *Beleidsvoornemen*

De ontwikkelingen op het terrein van de in dit kader aan de gezondheidszorg verwante sectoren noodzaken tot voortdurende aanpassingen van de ontwikkelde structuur van de beschreven zorgverlening. Deze tendensen nopen tot een dynamisch beleid, waarbij in de komende jaren het streven erop gericht is om de reeds getroffen en nog te treffen voorzieningen onder alle omstandigheden zo goed mogelijk geïntegreerd te kunnen laten functioneren. In dit kader zal de budgettaire positie van de Ziekenhuisorganisatie in Buitengewone Omstandigheden ten opzichte van de Rampenbestrijdingsorganisatie nader worden afgebakend.

De taken, de samenstelling en de onderbouw van het interdepartementaal adviesorgaan onder voorzitterschap van de Directeur-Generaal van de Volksgezondheid, te weten de Geneeskundige Verdedigingsraad, zullen ter ondersteuning van dit beleid worden uitgebreid, resp. versterkt.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Medebetrokkenen: Nader te bepalen

D. *Tijdsplanning*

De afbakening van de budgettaire positie van de Ziekenhuisorganisatie in Buitengewone Omstandigheden ten opzichte van de Rampenbestrijdingsorganisatie zal binnen 1 à 2 jaar zijn afgerond.

Nr. 3. Individuele zelfbescherming

A. *Beschouwing*

Aansluitend aan de collectieve bescherming acht de regering het noodzakelijk de praktische mogelijkheden tot individuele zelfbescherming te onderzoeken.

Het in 1976 door de studiecommissie inzake biologische en chemische oorlogvoering uitgebrachte rapport zal hierbij mede in beschouwing worden genomen.

B. *Beleidsvoornemen*

De uit onderzoek verkregen resultaten op het gebied van huidbescherming en huidontsmetting zullen in het kader van de te geven voorlichting worden verwerkt.
Het onderzoek naar praktische mogelijkheden van bescherming van de ademhalingsorganen en ogen tegen toxische stoffen zal worden afgerond. Hierbij zullen de mogelijkheden en nut van bedoelde zelfbescherming voor vredesomstandigheden (milieurampen) mede in beschouwing worden genomen.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken
Medebetrokkenen: Defensie, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Het onderzoek op het gebied van huidbescherming en -ontsmetting kon worden afgesloten. Nieuwe ontwikkelingen op dit gebied worden nauwgezet gevolgd. Het onderzoek naar de mogelijke bescherming van de ademhalingsorganen nadert zijn voltooiing.

E. *Tijdsplanning*

Het afronden van de aan de gang zijnde studies kan in 1985 plaatsvinden.

Nr. 4. Genees- en verbandmiddelen

A. *Beschouwing*

Het is van belang dat onder alle omstandigheden voor een effectieve geneeskundige verzorging en medische behandeling wordt beschikt over de vereiste soorten en hoeveelheden genees- en verbandmiddelen. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt naar artikelen die nodig zijn voor de geneeskundige verzorging als onderdeel van de rampenbestrijding, artikelen nodig voor de ziekenhuisorganisatie en die artikelen die een meer algemene rol vervullen in de gezondheidszorg. Voor de geneesmiddelenvoorziening in het kader van de rampenbestrijding berust de verantwoordelijkheid bij de minister van Binnenlandse Zaken. De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur is verantwoordelijk voor de uitrusting en herbevoorrading van de ziekenhuisorganisatie en die van de algemene gezondheidszorg.
Naast deze verantwoordelijkheden van de ministers van Binnenlandse Zaken en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur ten aanzien van resp. de bescherming van de bevolking en de algemene gezondheidszorg, draagt de minister van Economische Zaken een eigen verantwoordelijkheid voor de goederenvoorziening in buitengewone omstandigheden, een verantwoordelijkheid die zich in dit verband toespitst op de (her)bevoorrading van de (groot)handel als deze als gevolg van crisis en/of oorlog stagneert. Aan de continuïteit van de voorziening wordt voor een deel inhoud gegeven door het in vredestijd aanleggen en instandhouden van noodvoorraden.

B. *Beleidsvoornemen*

– de genees- en verbandmiddelenvoorziening ten behoeve van de rampenbestrijdingsorganisatie zal blijvend worden afgestemd op de operationele capaciteit van deze organisatie. De genees- en verbandmidde-

lenvoorziening in het kader van de ziekenhuisorganisatie in buitengewone omstandigheden en de algemene gezondheidszorg blijft zowel gericht op een direkt inzetbare voorraad als een hoogst noodzakelijke reserve-voorraad;
– de tot dusver gehanteerde beleidscriteria ten aanzien van de geneesen verbandmiddelenvoorziening in buitengewone omstandigheden zullen aan een nadere analyse worden onderworpen. In dit verband zal het proces van behoeftestelling, verwerving, opslag en distributie zoveel mogelijk worden gerationaliseerd. Het terzake te voeren beleid door de minister van Economische Zaken is mede onderwerp van deze nadere studie.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken (coördinatie)
Medebetrokkenen: Defensie, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Economische Zaken, Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Met het rationalisatie-onderzoek is aangevangen in 1983. Ter sturing en begeleiding van het onderzoek is een ambtelijke projectorganisatie opgezet. De eerste fase van het onderzoek, de inventarisatie van het huidige beleid, is begin 1984 afgerond.

E. *Tijdsplanning*

De planning van het onderzoek is erop gericht in 1985 te komen met een beleidsadvies.

Nr. 5. Vluchtelingen

A. *Beschouwing*

Er wordt naar gestreefd in buitengewone omstandigheden ongecontroleerde verplaatsingen van de bevolking, hierbij inbegrepen grensoverschrijdende verplaatsingen, zo enigszins mogelijk te voorkomen, althans zoveel mogelijk tegen te gaan.
Het zal duidelijk zijn, dat een belangrijke overweging hierbij is, dat in het dichtbevolkte West-Europa verplaatsingen veelal niet méér veiligheid voor de bevolking zullen opleveren, nog afgezien van de ernstige verstoringen van het maatschappelijk leven, die daarvan het gevolg zouden zijn. Ondanks deze overweging dient onder bepaalde omstandigheden ook Nederland rekening te houden met de mogelijkheid van ongecontroleerde verplaatsingen van de bevolking.
In het kader van internationale afspraken (Rode Kruis-conventies) is ook Nederland gehouden in buitengewone omstandigheden humanitaire bijstand te geven aan vluchtelingen.
De regering is van mening dat op dit terrein van zorg voor het welzijn van eigen bevolking en buitenlandse vluchtelingen voorbereidingen noodzakelijk zijn.

B. *Beleidsvoornemen*

Het streven is gericht op het ontwerpen van globale plannen die de basis kunnen vormen voor te treffen maatregelen in buitengewone omstandigheden. Bij deze voorbereidingen zullen andere bestuursniveaus een belangrijke rol spelen. Bijgestelde c.q. nieuwe richtlijnen zullen in overleg met provinciale en gemeentelijke autoriteiten worden uitgewerkt. Daarbij zal aandacht worden besteed aan aspecten als de aanwijzing van opvanggebieden, huisvesting, voeding en medische verzorging.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken (coördinatie)
Medebetrokkenen: Nader te bepalen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

In het kader van de opvang van vluchtelingen in buitengewone omstandigheden zijn nationaal niet of nauwelijks civiele verdedigingsvoorbereidingen getroffen. Voor de formulering van het beleid op dit gebied is overleg met in eerste instantie de buurlanden wenselijk. Dit overleg vindt thans mede plaats in het Civil Defence Committee van de NAVO.

E. *Tijdsplanning*

In de loop van 1985 zullen initiatieven worden ontplooid om te komen tot overleg met de betrokken landen.

VOORTZETTING VAN HET BESTUUR

Algemeen

De realisatie en het effect van civiele verdedigingsmaatregelen zal in belangrijke mate afhangen van het bestuurlijk functioneren op niet alleen het rijks-, maar met name ook op provinciaal en gemeentelijk niveau. Het spreekt dan ook vanzelf dat, teneinde aan de te verwachten problemen in buitengewone omstandigheden het hoofd te kunnen bieden, de bestuursorganen slagvaardig en in gecoördineerd verband zullen moeten kunnen optreden.

De wijze van voortzetten van het bestuur onder buitengewone omstandigheden hangt sterk af van de soort crisis die zich voordoet. Zolang de nationale infrastructuur zoals verbindingen en transport intact of nagenoeg intact zijn, zal in de relatie tussen de bestuursniveaus weinig veranderen. Zodra en voor zo lang het centrale gezag niet langer functioneert of vanuit de provincie niet meer bereikbaar is, kan zich een geheel andere situatie voordoen.

In de komende tijd zal veel aandacht worden geschonken aan de verbetering van de procedures voor overleg en besluitvorming en van de daartoe vereiste technische en infra-structurele voorzieningen.

Nr. 6. Overleg en besluitvorming

A. *Beschouwing*

Het is van groot belang dat de voor buitengewone omstandigheden voorziene overleg- en besluitvormingsstructuren zo goed mogelijk zijn aangepast aan de eisen van crisisbeheersing. Dit heeft er o.m. toe geleid dat in 1980 de interdepartementale werkgroep «Ministerraad in Buitengewone Omstandigheden» werd ingesteld. Deze houdt zich bezig met de voorbereiding van de interdepartementale ambtelijke ondersteuning van de Ministerraad in buitengewone omstandigheden.

B. *Beleidsvoornemen*

– totstandbrenging van een interdepartementale adviesstructuur voor buitengewone omstandigheden
– ontwikkeling van procedures voor nationale besluitvorming
– ontwikkeling van een besluitvormings-ondersteunend informatiesysteem.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Algemene Zaken
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

– de interdepartementale adviesstructuur en procedures voor nationale besluitvorming zijn nagenoeg gereed en worden thans, mede aan de hand van gehouden oefeningen periodiek herzien
– over de verwerking en presentatie van deze gegevens voor een besluitvormings-ondersteunend informatiesysteem is thans nog onderzoek gaande.

E. *Tijdsplanning*

Er wordt naar gestreefd het project met betrekking tot de verwerking en presentatie van de gegevens voor de ministerraad in buitengewone omstandigheden eind 1985 gereed te hebben.

Nr. 7. Civiele paraatheidsopbouw

A. *Beschouwing*

De regering acht het van groot belang dat de voor buitengewone omstandigheden voorziene overleg- en besluitvormingsstructuren zo goed mogelijk zijn aangepast aan de eisen van crisisbeheersing. Dit betekent dat de paraatheid op de diverse bestuurlijke niveaus in het kader van de algemene verdediging (gefaseerd) moet kunnen worden opgebouwd. Kritische toetsing van het voor de civiele verdediging geldende paraatheidssysteem, heeft geleid tot de behoefte aan een beter inzicht in de relatie tussen de in bondgenootschappelijk verband geldende stelsels van paraatheidsverhogende maatregelen en de daarmee samenhangende nationale consequenties op het gebied van de civiele verdediging.

B. *Beleidsvoornemen*

– de regering zal voortzetting geven aan de totstandkoming van een basisdocument paraatheidsverhoging afgestemd op de paraatheidssystematiek in bondgenootschappelijk verband
– voorts zal het nationale paraatheidssysteem voor de civiele verdediging worden aangepast en geactualiseerd
– de totstandkoming van departementale paraatheidsdraaiboeken zal worden bevorderd

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken (coördinatie)
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Begin 1983 is een basisdocument civiele mobilisatie in NAVO-verband gereedgekomen. Dit is bedoeld om bij de civiele verdedigingsvoorbereiding betrokken functionarissen een overzichtelijk beeld te geven van het voor hen relevante NAVO-crisisbeheersingsinstrumentarium. Voor de nadere uitwerking van een aantal onderdelen van het document vindt thans interdepartementaal overleg plaats.

E. *Tijdsplanning*

De aanpassing van het nationale paraatheidssysteem zal naar verwachting in de loop van 1985 worden gerealiseerd. Er wordt naar gestreefd de departementele paraatheidsdraaiboeken omstreeks september 1986 gereed te hebben.

Nr. 8. Handleiding civiele verdediging voor de gemeenten

A. *Beschouwing*

Gelet op de vele facetten van de civiele verdediging die wellicht nog meer dan elders op het gemeentelijk niveau naar voren komen, is het noodzakelijk dat de gemeentebesturen de nodige voorbereidingsmaatregelen treffen en inzicht hebben in de doelstelling, opzet en organisatie van de civiele verdediging. In de Handleiding Gemeentelijke Civiele Verdediging (CV-11) zijn dan ook gegevens en richtlijnen opgenomen om de totstandkoming van dergelijke voorzieningen te helpen bevorderen.

B. *Beleidsvoornemen*

– actualiseren van de Handleiding
– uitbreiding van de Handleiding met een naslag-deel over wettelijke bepalingen, bevoegdheden en operationale plannen

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken
Medebetrokkenen: Commissarissen der Koningin (Interprovinciale Coördinatie Commissie Civiele Verdediging)

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De actualisering van de Handleiding is nagenoeg afgerond.

E. *Tijdsplanning*

Het ligt in de bedoeling de herziene versie eind 1984 uit te geven. Ten aanzien van de naslag-delen wordt publikatie verwacht in 1985, resp. 1986.

Nr. 9. Noodwetgeving

A. *Beschouwing*

In buitengewone omstandigheden zijn in het algemeen bijzondere maatregelen nodig, die extra wettelijke bevoegdheden vereisen. Deze bevoegdheden zijn vastgelegd in diverse (nood)wetten met bepalingen die op enigerlei manier een verwijzing bevatten naar buitengewone omstandigheden (oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden).
De nieuwe grondwettelijke bepalingen inzake de uitzonderingstoestanden geven op een aantal punten aanleiding tot wijzigingen in het huidige systeem van noodwetgeving. In de noodwetten zal moeten worden aangegeven of zij een uitzonderingstoestand in de zin van art. 103 van de nieuwe Grondwet regelen. Voorts zullen enige aanpassingen aan het nieuwe hoofdstuk I inzake de grondrechten dienen te worden aangebracht. De regering is bovendien van mening dat:
– een grotere mate van samenhang in de bestaande structuur van noodwetgeving dient te worden aangebracht. Aspecten als vormvoorschriften, conflicterende bevoegdheden, uniformiteit in terminologie e.d. zullen daarbij in beschouwing worden genomen
– het bestaande wettelijke kader voor de totstandkoming en uitvoering van de civiele verdedigingsvoorbereidingen onvoldoende is.

B. *Beleidsvoornemen*

- aanpassing noodwetgeving aan de Grondwet
- harmonisatie van de bestaande noodwetten
- aanpassing van het bestaande wettelijke kader voor de totstandkoming en uitvoering van de civiele verdedigingsvoorbereidingen in vredestijd en voor buitengewone omstandigheden

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken (coördinatie)
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Een aanvang is gemaakt met de inventarisatie van de noodzakelijke aanpassingen van de noodwetgeving aan de Grondwet. Daartoe is een interdepartementaal overleg gestart. Voor wat betreft de harmonisatie van de bestaande noodwetten is thans verkennend overleg gaande teneinde te bezien op welke wijze aan dit beleidsvoornemen inhoud kan worden gegeven. Vergelijkbaar overleg zal worden geïnitieerd ten aanzien van de noodzakelijk geachte aanpassingen van het bestaand wettelijk kader.

E. *Tijdsplanning*

Aanpassing van de noodwetgeving aan het hoofdstuk Grondrechten van de Grondwet dient uiterlijk 5 jaar na inwerkingtreding van de Grondwet te zijn afgerond, i.c. 1988. Ten aanzien van de overige beleidsvoornemens is het streven erop gericht het voorbereidende procedureel overleg in 1984 af te ronden, zodat in 1985 inhoudelijk met de beide projekten kan worden gestart.

Nr. 10. Voorlichting in buitengewone omstandigheden

A. *Beschouwing*

Wil de voorlichting in buitengewone omstandigheden het beoogde effect sorteren, dan zullen daartoe in vredestijd de nodige voorbereidingen moeten worden getroffen. Kenmerkend voor deze voorlichting is enerzijds de stringente coördinatie van de naar buiten gerichte (externe) voorlichting van de centrale overheid en anderzijds een verhoogde werkzaamheid van de voorlichting door provincie en gemeente.
De civiele paraatheidsopbouw voorziet in de aktivering van de Bijzondere Voorlichtingscommissie als centrale instantie voor alle publiciteit van de rijksoverheid in buitengewone omstandigheden.

B. *Beleidsvoornemen*

Ten einde de overheidsvoorlichting mede te kunnen afstemmen op de behoefte aan voorlichting in een periode van oplopende internationale spanning, zal onderzocht worden in hoeverre de bestaande structuur van overheidsvoorlichting voor buitengewone omstandigheden aanpassing behoeft. Daarbij zullen in eerste instantie de volgende facetten in beschouwing worden genomen:

- taak en werkwijze van de Bijzondere Voorlichtingscommissie
- de rol van de omroep in het kader van overheidsvoorlichting
- de structuur van de nieuwsvoorziening
- de voorlichting door provincie en gemeente

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Algemene Zaken
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De Hoofddirecteur van de Rijksvoorlichtingsdient zal de Bijzondere Voorlichtingscommissie aktiveren teneinde de onder B. genoemde aspecten te bespreken.

Voor de nadere uitwerking van een aantal technische (deel)aspecten is onlangs de Commissie Omroep in Buitengewone Omstandigheden (COBO) gevormd. De aktiviteiten van deze commissie concentreren zich thans op het gebruik van zenders, frequenties en omroepmiddelen door de overheid, waaronder de Commissarissen der Koningin vanuit de Provinciale Centra Civiele Verdediging. Om de nieuwsvoorziening in buitengewone omstandigheden mogelijk te maken, worden maatregelen getroffen ten behoeve van het ANP.

E. *Tijdsplanning*

De COBO zal begin 1985 komen met een rapport van aanbeveling.

Nr. 11. Telecommunicatie

Ter verduidelijking van de getroffen voorzieningen zijn in dit hoofdstuk de volgende projekten aangehouden:

11.1. Algemene PTT-voorzieningen
11.2. Berichtenverspreiding
11.3. Het beveiligen van verbindingen
11.4. Studie naar toekomstige vervangingen

11.1. *Algemene PTT-voorzieningen*

A. *Beschouwing*

Bij de realisatie van alle hoofddoelstellingen van de civiele verdediging speelt telecommunicatie een uitermate belangrijke rol. Zonder goede verbindingen kan aan geen van deze doelstellingen inhoud worden gegeven. Bij de afweging van de civiele verdedigingsaktiviteiten heeft telecommunicatie dan ook een hoge prioriteit.

Uitgangspunt is dat ook onder buitengewone omstandigheden zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de bestaande PTT-infrastructuur. Gestreefd wordt naar een evenwichtige bescherming van de diverse PTT-installaties en voorzieningen die onder buitengewone omstandigheden een rol spelen. Juist de gemeenschappelijke voorzieningen zijn niet direkt toe te rekenen aan één van de hoofddoelstellingen van de civiele verdediging. Gekozen is voor het opnemen van deze voorzieningen onder Voortzetting van het Bestuur.

In het kader van de verdere PTT-voorzieningen zal worden nagegaan welke voorbereidingen ter handhaving van het postverkeer in buitengewone omstandigheden noodzakelijk zijn.

B. *Beleidsvoornemen*

Totstandbrengen en instandhouden van aanvullende resp. reeds getroffen voorzieningen in de PTT-infrastructuur, alsmede het treffen van de noodzakelijke personele voorzieningen. Het gaat hierbij om beschermingsvoorzieningen in de vorm van het beveiligd opstellen van PTT-installaties voor o.a. telefonie, telex e.d. alsmede maatregelen voor het gebruik (rubriceringsregeling alsmede het schakelen van speciale netwerken). Hierbij wordt de meest vitale apparatuur tegen de EMP beschermd (zie ook projektnr. 26).

De exploitatie van speciale netwerken voor buitengewone omstandigheden, zoals het overheidstelefoonnet, het beschermde noodnet alsmede netwerken ten behoeve van de hulpverlening en rampenbestrijding in buitengewone omstandigheden (waaronder het facsimilé-net) zal worden voortgezet.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Medebetrokkenen: Alle departementen
Coördinatie: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

In het kader van beschermingsvoorzieningen is voorshands voorzien in de bouw en inrichting van 21 beschermde opstelplaatsen voor PTT-installaties. Zestien van deze voorzieningen werden inmiddels gerealiseerd.
Bestaande apparatuur zoals van het overheidstelefoonnet moet thans als verouderd worden beschouwd. Er zal worden nagegaan op welke wijze de apparatuur zal worden vervangen.

E. *Tijdsplanning*

De planning is erop gericht de resterende 5 beschermde opstelplaatsen gefaseerd tot stand te doen komen, realisatie uiterlijk begin jaren '90. De telefoonrubriceringsregeling die voorziet in een prioritair gebruik van telefoon in buitengewone omstandigheden, wordt in 1984 herzien qua opzet en administratief beheer. In 1985 zal de regeling voor telexrubricering aan een nader vereenvoudigings-onderzoek worden onderworpen.

11.2. *Berichtenverspreiding*

A. *Beschouwing*

Het verspreiden van berichten in de bestuurslijn regering, departementen, provincies en gemeenten is in buitengewone omstandigheden van essentieel belang. De nadruk ligt op telexberichtgeving. Maandelijks vinden oefeningen plaats.

B. *Beleidsvoornemen*

De berichtenverspreidingsplannen voor buitengewone omstandigheden zullen in nauw overleg met de provinciale autoriteiten worden opgesteld c.q. nader uitgewerkt. In dit kader zullen in de komende jaren enige nieuwe streekverbindingscentra worden gesticht en ingericht. De berichtenverspreiding in buitengewone omstandigheden zal primair plaatsvinden via telexverbindingen. De aanschaf van telex-apparatuur door de gemeenten zal verder worden gestimuleerd. In de kosten voor telecommunicatie-voorzieningen voor de Provinciale Centra Civiele Verdediging wordt een rijksbijdrage verleend.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Medebetrokkenen: Alle departementen,
Coördinatie: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Vijf provinciale berichtenverspreidingsplannen zijn thans gereed. Voor de overige is een concept-plan opgesteld.

E. *Tijdsplanning*

In de loop van 1986 zullen de resterende berichtenverspreidingsplannen zijn gerealiseerd. Voor de periode 1985–1990 is voorzien in de bouw en inrichting van 5 streekverbindingscentra.

11.3. *Het beveiligen van verbindingen*

A. *Beschouwing*

Gebleken is dat in buitengewone omstandigheden vooral in de beginfase van een conflict tussen een aantal instanties gerubriceerde berichten moeten worden uitgewisseld. Advies is uitgebracht door de Nationale Verbindingsbeveiligings Raad over de toe te passen apparatuur.

B. *Beleidsvoornemen*

Een aantal verbindingen zal worden beveiligd middels cryptoapparatuur en de hiervoor noodzakelijke organisatorische en personele regelingen zullen verder worden uitgewerkt. De eerste fase voorziet in het beveiligen van telexverbindingen van de regering naar een aantal departementen, alsmede als proef naar één provincie. Het oefenen met deze apparatuur zal worden betrokken in de maandelijkse verbindingsoefeningen.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Betrokken departementen
Coördinatie: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

In 1984 zijn 34 apparaten voor telexbeveiliging aangeschaft. Deze vinden toepassing bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat (27), waarvan PTT (16) en overige departementen + 1 provincie (7). Het ligt in de bedoeling in de komende jaren aanvullende apparatuur aan te schaffen voor departementen, rijksdiensten en provincies. Momenteel worden binnen diverse departementen maatregelen getroffen om de apparatuur te installeren en wordt beherend en bedienend personeel aangewezen.

E. *Tijdsplanning*

Ministeries zullen niet eerder dan begin 1985 gerubriceerd berichtenverkeer per telex kunnen verzenden. In de jaren vanaf 1987 zal apparatuur worden aangeschaft voor het beveiligen van telefoonverbindingen. Gelet op de relatief hoge kosten van de apparatuur is gekozen voor een gefaseerde uitvoering waarbij slechts een gering aantal apparaten per jaar (7 stuks) zullen worden aangeschaft. Hierdoor strekt dit projekt zich uit tot in de jaren '90.

11.4. *Studie naar toekomstige vervangingen*

A. *Beschouwing*

In het verleden is reserve-apparatuur aangeschaft voor eventueel gebruik onder buitengewone omstandigheden. Deze apparatuur is sterk verouderd. Onderzocht zal worden of opnieuw reservemateriaal zal worden aangeschaft. Op dit moment vinden oriënterende besprekingen plaats om vast te stellen of een studie naar het geheel van telecommunicatievoorzieningen in buitengewone omstandigheden ingesteld zou moeten worden.

B. *Beleidsvoornemen*

Het houden van genoemd onderzoek en het eventueel aanschaffen van reserve-apparatuur.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Coördinatie: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De opdracht voor de studie naar de vervanging van reservemateriaal is verstrekt.

E. *Tijdsplanning*

De eindrapportage van deze studie wordt in 1986 verwacht.

Nr. 12. Noodbestuursposten

A. *Beschouwing*

De overwegingen die hebben geleid tot de opstelling van een civiel paraatheidssysteem, te weten de behoefte aan een snelle besluitvorming en betrouwbare berichtgeving aan uitvoerende instanties, gelden evenzeer voor de bouw en inrichting van zogeheten noodbestuursposten. Ook voor deze voorzieningen geldt dat zij de besluitvorming op basis van een zo volledig en betrouwbaar mogelijk informatiebeeld helpen bevorderen.

De noodbestuursposten dragen enerzijds het karakter van informatiecentra, terwijl zij anderzijds fungeren als beschermende werk- en vergaderruimten voor kernen van bestuurorganen.

Teneinde voor organen van de rijksoverheid in de benodigde noodbestuursvoorzieningen te kunnen voorzien, heeft de regering in 1967 het zogenaamde Noodzetelplan aanvaard. Dit plan voorzag in de bouw van een aantal rijks-noodbestuursposten, noodzetels genaamd.

Voor wat betreft noodbestuursvoorzieningen op provinciaal niveau vervullen de zogenaamde Provinciale Centra Civiele Verdediging een onmisbare rol bij de voortzetting van het bestuur in buitengewone omstandigheden. Dit geldt speciaal wanneer de verbindingen met de centrale overheid zouden zijn verbroken of bemoeilijkt.

Op gemeentelijk niveau dient in buitengewone omstandigheden leiding gegeven te worden aan het bestuurlijk en maatschappelijk proces. Leiding, die gebaseerd moet zijn op geïntegreerde advisering en besluitvorming. Het is derhalve van belang dat vanuit een bestuurlijk informatie- en coördinatiecentrum kan worden geopereerd. Zulk een centrum zal ook in het kader van bij voorbeeld rampenbestrijding onder vredesomstandigheden noodzakelijk kunnen zijn.

Bij het te voeren beleid zal meer dan tot dusver worden gestreefd naar het treffen van zodanige aanvullende voorzieningen aan vredesaccommodaties, dat deze in buitengewone omstandigheden als noodbestuurscentra kunnen functioneren.

B. *Beleidsvoornemen*

– de reeds gereedgekomen noodbestuursposten zullen in stand worden gehouden
– nieuwe noodbestuursposten zullen zodanig worden ontworpen, dat deze onder vredesomstandigheden eveneens (dagelijks) gebruikt kunnen worden
– voor Verkeer en Waterstaat zal een noodbestuurspost worden gebouwd
– de mogelijkheid zal worden nagegaan van de bouw van een noodbestuurspost in Leidschendam ten behoeve van de departementen van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
– de provinciale Centra Civiele Verdediging zullen in stand worden gehouden.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Medebetrokkenen: Desbetreffende departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Van het in 1967 door de regering aanvaarde Noodzetelplan zijn inmiddels 18 noodzetels gerealiseerd, waarvan 10 voor gebruik op departementaal/ nationaal niveau. De overige zijn bestemd voor regionaal functionerende rijksdiensten. De voorbereiding voor de bouw van de noodbestuurspost voor het ministerie van Verkeer en Waterstaat is inmiddels opgedragen.

Alle provincies beschikken over een Provinciaal Centrum Civiele Verdediging terwijl in ongeveer de helft van de gemeenten noodbestuursposten tot stand zijn gebracht.

E. *Tijdsplanning*

De noodbestuurspost voor Verkeer en Waterstaat zal gereed zijn in 1987.

INSTANDHOUDEN VAN HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN

Algemeen

In een crisissituatie zullen zeer bijzondere eisen worden gesteld aan het maatschappelijk en economisch funktioneren van onze samenleving. Een belangrijke vraag is in hoeverre er thans in diverse maatschappelijke sectoren reeds voorzieningen worden getroffen om in buitengewone omstandigheden crisis-specifieke problemen op een verantwoorde wijze te verwerken. De mate van deze maatschappelijke flexibiliteit zal mede bepalend zijn voor de vraag of en hoe in een internationale crisis veiligheids-politieke maatregelen kunnen worden getroffen. Geïnventariseerd moet worden met welke maatschappelijke en economische problemen ons land in een periode van oplopende spanning en een oorlogssituatie kan worden geconfronteerd en op welke wijze een beleid kan worden ontwikkeld dat hiermee rekening houdt.

Nr. 13. Distributie

A. *Beschouwing*

Nederland is voor zijn voorziening voor een groot deel afhankelijk van de aanvoer van grondstoffen van overzee. Vanaf het tijdstip dat deze aanvoer geheel of gedeeltelijk stagneert zullen er maatregelen getroffen moeten worden om de dreigende schaarste, die daar een gevolg van zal zijn, zo goed mogelijk het hoofd te bieden. Bij het treffen van dergelijke maatregelen zal ernaar gestreefd worden de industriële produktie zo lang mogelijk op gang te houden. Naar verwachting zal de overheid door omstandigheden al in een vroeg stadium van een crisis het verbruik van schaarse grondstoffen aan banden moeten leggen.

Het zal duidelijk zijn, dat ook de consument te maken zal krijgen met beperkingen die hem zullen worden opgelegd. Deze beperkingen zullen niet alleen betrekking hebben op het verbruik van produkten, maar ook op het energieverbruik. Dit betekent: distributie en rantsoenering. Het bestaande distributiesysteem dat dateert uit de veertiger jaren voldoet niet langer aan de eisen qua middelen, organisatie en administratief beheer.

B. *Beleidsvoornemen*

– in de komende jaren zullen noodzakelijk geachte aanpassingen van het bestaande distributiesysteem worden doorgevoerd;
– de wetgeving zal verder worden geoperationaliseerd, draaiboeken verder uitgewerkt en waar mogelijk zal bij de administratieve ondersteuning gebruik worden gemaakt van automatiseringstechnieken. Daarbij zal de nodige aandacht uitgaan naar vorming, opleiding en oefening van bedienend personeel en naar voorlichting van de bij de distributie betrokken organen.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Economische Zaken
Medebetrokkenen: Landbouw en Visserij, Provinciale en gemeentelijke autoriteiten

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Ten einde vorm en inhoud te geven aan het herzieningsproces werd in 1979 de werkgroep Rantsoeneringsvoorbereiding ingesteld. Door externe adviesorganen zijn inmiddels aanbevelingen geformuleerd voor onder andere de introductie van een nieuwe bon met mogelijkheden voor automatische gegevensverwerking, informatiesystemen en organisatiestructuren.

E. *Tijdsplanning*

Voorzien is in een gefaseerde realisatie van de aanbevelingen. Operationeel-stelling is omstreeks 1988 te verwachten.

Nr. 14. Industriële mobilisatie

A. *Beschouwing*

Gezien de eerder geuite waarschijnlijkheid dat in geval van oorlog of oorlogsgevaar de aanvoer van essentiële goederen stagneert, kunnen vitale industriële produktie-processen in hun continuïteit worden bedreigd. Er zal dan ook voor gezorgd moeten worden dat door het nu reeds treffen van voorbereidingen de voorziening van een aantal grondstoffen en prdukten ten behoeve van de industrie wordt veiliggesteld. Dit betekent dat er inzicht moet bestaan in de aard en de omvang van de behoefte aan deze grondstoffen en produkten bij de daarvoor in aanmerking komende vitale bedrijven.

B. *Beleidsvoornemen*

Het streven is gericht op de totstandkoming van een pakket van maatregelen en voorbereidingen om tegemoet te kunnen komen aan de verwachtbare industriële behoeften in buitengewone omstandigheden. In dit kader wordt onder meer een onderzoek gedaan naar de industriële produkten en diensten die in buitengewone omstandigheden van essentieel belang zijn voor de handhaving van een minimum niveau van het maatschappelijk leven en voor de militaire inspanning.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Economische Zaken
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De in 1981 ingestelde Stuurgroep Industriële Mobilisatie geeft leiding aan het onderzoek naar de aard en inhoud van te treffen voorbereidende en uitvoeringsmaatregelen, gericht op de aanpassing van het aanbod van goederen en diensten door Nederlandse ondernemingen aan de nationale behoeften voor het geval het aanbod stagneert door een feitelijke oorlogstoestand of dreigend oorlogsgevaar.
Door het Nederlands Economisch Instituut is inmiddels een vooronderzoek en proefonderzoek ingesteld. Het vooronderzoek diende als algemene oriëntatie op de problematiek en resulteerde in de presentatie en uitwerking van een analytisch kader voor de economische verdedigingsvoorbereiding.

Het doel van het proefonderzoek was om te bezien voor welke onderdelen van het economisch proces in buitengewone omstandigheden belangrijke problemen te verwachten zijn en tevens om inzicht te krijgen in noodzakelijk te treffen maatregelen en voorzieningen om die problemen op te vangen. Belangrijke aandacht gaat uit naar aspecten als:
- produktie-capaciteit en bezettingsgraad
- graad van zelfvoorziening
- technische en economische afhankelijkheid van het buitenland
- dominante factoren in de produktie
- vraag-specificatie

Voor zover noodzakelijk vindt op dit gebied eveneens overleg plaats in het bondgenootschap (Industrial Planning Committee).

E. *Tijdsplanning*

In het najaar van 1984 zal een door de begeleidingscommissie opgesteld advies voor verdere studie worden voorgelegd aan de stuurgroep.

Nr. 15. Voorraadvorming

A. *Beschouwing*

De voorbereidingen in de economische sector van de civiele verdediging hebben onder andere als uitgangspunt de overweging dat bij internationale conflicten Nederland kan worden geconfronteerd met schaarste. Nederland is immers voor zijn voorziening voor een groot deel aangewezen op de aanvoer van basis-, grond- en hulpstoffen van overzee. Met stagnatie van deze aanvoer dient bij de beleidsontwikkeling rekening te worden gehouden.
Een oplossing voor de te verwachten voorzieningsproblemen zou mogelijk zijn door het op grote schaal aanleggen van noodvoorraden. Vanwege de technische en financiële consequenties is voorraadvorming op grote schaal niet te verwezenlijken. Een uitzondering werd tot dusver gemaakt voor een tweetal goederensoorten:

- genees- en verbandmiddelen;

Genees- en verbandmiddelen omdat naar moet worden verwacht de behoefte aan deze produkten in een oorlogssituatie sterk zal stijgen, terwijl deze extra behoefte niet door invoer of produktie kan worden gedekt.

- aardolieprodukten;

De voorraadvorming ten aanzien van aardolieprodukten vindt zijn rechtvaardiging in enerzijds de afhankelijkheid en anderzijds de risico's met betrekking tot de aanvoer. In het kader van de EEG en het Internationaal Energie Agentschap (IEA) zijn over deze voorraadvorming afspraken gemaakt. Het nationale voorraadprogramma is gebaseerd op de Wet Voorraadvorming Aardolieprodukten. In het kader van het projekt Industriële Mobilisatie (zie projektnr. 14) zal nader worden bezien in hoeverre de verdere aanleg van noodvoorraden voor buitengewone omstandigheden moet worden overwogen.

B. *Beleidsvoornemen*

Voorshands zal de voorraadvorming voor genoemde produktcategorieën worden voortgezet. Het resultaat van het Rationalisatieonderzoek Genees- en Verbandmiddelen zal in het beleid worden verwerkt (zie projektnr. 4).
Ten aanzien van mogelijke voorraadvorming op ander gebied worden de resultaten van projekt 14 afgewacht.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Economische Zaken
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Voor genees- en verbandmiddelen ligt voor de categorie levensreddende middelen nu een voorraad van 3 maanden geschat oorlogsverbruik opgeslagen. Beschikbare gelden worden hoofdzakelijk benut voor vervanging van voorzieningen ten aanzien van nog niet gedekte aandachtsgebieden.

Voor aardolieprodukten: Het kabinet heeft besloten tot een wijziging in de Wet Voorraadvorming Aardolieprodukten, die zal resulteren in een verdere verbetering van de voorraadpositie van Nederland ten behoeve van buitengewone omstandigheden.

E. *Tijdsplanning*

Het betreft hier een permanente beleidsaktiviteit.

Nr. 16. Voedselvoorziening

A. *Beschouwing*

Een belangrijk onderdeel van de civiele verdedigingsvoorbereiding op het gebied van de land- en tuinbouw vormt het geven van leiding aan en het begeleiden van het omschakelingsproces van een economie in vredestijd op een economie in buitengewone omstandigheden. In deze omstandigheden zal het agrarische produktiepatroon vooral moeten worden afgestemd op de voedselbehoeften van de Nederlandse bevolking. Voor zover hiervoor door de overheid concrete maatregelen getroffen moeten worden, kunnen deze wettelijk gebaseerd worden op de Noodwet Voedselvoorziening en de Bodemproduktiewet.

B. *Beleidsvoornemen*

Met het oog op de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden zal in de komende periode het beleid gericht zijn op:
- een beleidsmatige bijdrage aan de in interdepartementaal verband te ontwikkelen aanpassingen voor een distributiesysteem eerste levensbehoeften;
- zo goed mogelijke zekerstelling van de aanvoer van vitale grond- en hulpstoffen;
- de exploitatie van een noodkeuken-capaciteit voor het geval de voedselbereiding in de gezinshuishoudingen wordt bemoeilijkt of onmogelijk is;
- de opslag van uitgifte-uitrusting die is bedoeld om het voedsel vanuit de noodkeukens naar de uitdeelplaatsen te transporteren.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Landbouw en Visserij
Medebetrokkenen: Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Voor wat betreft de totstandkoming van het distributiesysteem eerste levensbehoeften participeert Landbouw en Visserij in de door Economische Zaken geleide werkgroep Rantsoeneringsvoorbereiding. Het streven naar zekerstelling van de aanvoer van vitale grond- en hulpstoffen voor de voedingsmiddelenindustrie behoort naar zijn aard tot het projekt industriële mobilisatie. Ten aanzien van:
- de ontwikkeling van een beleid gericht op zekerstelling van vitale grond- en hulpstoffen voor de voedingsmiddelenindustrie

– het treffen van procedurele voorbereidingen om in buitengewone omstandigheden desgewenst de invoering van rantsoenering en distributie in de lidstaten gecoördineerd te doen plaatsvinden,

vindt eveneens overleg plaats in het bondgenootschap (Food and Agriculture Planning Committee).

E. *Tijdsplanning*

Voor wat betreft het distributiesysteem en de aanvoer van grond- en hulpstoffen zie bij projektnr. 13 en 14.

Nr. 17. Drinkwatervoorziening

A. *Beschouwing*

De drinkwatervoorziening is in buitengewone omstandigheden wegens de kans op beschadiging van het leidingnet, verontreiniging van het water en het uitvallen van pompstations bijzonder kwetsbaar. Daarom is het noodzakelijk reeds in vredestijd verschillende maatregelen te treffen, zoals de bescherming van waterleidingbedrijven, voorzieningen gericht op de ontsmetting van water, het installeren van noodaggregaten voor het leveren van energie en het ter beschikking hebben van materialen voor het herstel van leidingen.

De kans op het (tijdelijk) uitvallen van de drinkwatervoorziening blijft echter altijd aanwezig, ondanks alle voorzorgsmaatregelen. Voor het geval dat dit gebeurt, zullen er passende maatregelen moeten worden getroffen om de bevolking van een bepaald minimum aan drinkwater te voorzien, totdat de watervoorziening hersteld is.

B. *Beleidsvoornemen*

De bestaande wetgeving met betrekking tot de bescherming van de waterleidingbedrijven zal moeten worden herzien in verband met de voorgenomen intrekking van de Wet Bescherming Bevolking.

Er zal worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn op het gebied van mobiele waterzuiveringsinstallaties, die overal waar de drinkwatervoorziening is uitgevallen kunnen worden ingezet.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Medebetrokkenen: Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Defensie (KMC), Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Voorstellen liggen gereed om de verplichting tot toepassing van de richtlijnen ter bescherming van waterleidingbedrijven, op te nemen in de Waterleidingwet.

Ten aanzien van de ontwikkeling en toepassing van mobiele waterzuiveringsinstallaties zijn in het kader van het defensieonderzoek belangrijke vorderingen gemaakt.

Op basis hiervan wordt een onderzoek ingesteld naar de toepassingsmogelijkheden in het kader van de civiele verdediging.

E. *Tijdsplanning*

Aanpassing van de Waterleidingwet is voorzien in 1985. Met het onderzoek naar de civiele toepassingen van mobiele waterzuiveringsapparatuur zal naar verwachting eind 1984 een aanvang worden gemaakt.

Nr. 18. Energievoorziening

A. *Beschouwing*

De samenleving is zonder de beschikking over energie, zoals electriciteit, aardolieprodukten en aardgas, nauwelijks meer voor te stellen. Dit blijkt bij voorbeeld als door welke oorzaak dan ook de stroomvoorziening in een stedelijk gebied uitvalt. Het verkeer wordt een chaos omdat de verkeerslichten niet werken en de trams niet kunnen rijden. Als zo'n storing niet binnen enkele uren kan worden opgeheven, worden de gevolgen in een snel tempo ook in ander opzicht merkbaar. Opgeslagen artikelen in koel- en vriesruimten lopen gevaar ongeschikt te worden voor consumptie, centrale verwarmingssystemen met elektrische beveiliging vallen uit met alle gevolgen van dien. Uit deze willekeurige voorbeelden blijkt wel hoe belangrijk de energievoorziening is voor de instandhouding van het maatschappelijk leven op een voor de bevolking aanvaardbaar peil. In deze zelfde context zullen er door de overheid maatregelen moeten worden voorbereid om in buitengewone omstandigheden de voorziening met aardolie en aardolieprodukten zo goed mogelijk te kunnen handhaven.

B. *Beleidsvoornemen*

– de bestaande wetgeving met betrekking tot de bescherming van gas- en electriciteitsbedrijven zal moeten worden herzien in verband met de voorgenomen intrekking van de Wet Bescherming Bevolking. Tot zo lang zal uitvoering worden gegeven aan de in de Besluiten Bescherming Gas- en Electriciteitsbedrijven opgenomen richtlijnen voor de bedrijfsbescherming. Dit betekent dat bij alle gas- en electriciteitsbedrijven beschermingsmaatregelen worden getroffen om de bedrijfsvoering in buitengewone omstandigheden zoveel mogelijk veilig te stellen;
– ten aanzien van de voorziening met aardolieprodukten zal verder uitvoering worden gegeven aan de Wet Voorraadvorming Aardolieprodukten.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Economische Zaken
Medebetrokkenen: Alle departementen en bedrijfsleven

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Ten einde storingen in de gasvoorzieningen zo goed mogelijk het hoofd te kunnen bieden zijn er bij voorbeeld ringleidingen aangelegd en wel op zodanige wijze dat op vrijwel iedere plaats de levering via verschillende richtingen kan geschieden.

Voor de zekerstelling van electriciteitsvoorziening is een koppelnet aangelegd. Dit is zodanig opgezet dat de normale voorzieningsgebieden van de electriciteitscentrales met elkaar zijn gekoppeld. Daardoor is de voorziening in een bepaald gebied niet afhankelijk van één enkele centrale.

Zowel de ringleidingen als de koppelnetten hebben sinds hun totstandkoming ook in vredestijd al menig maal hun nut bewezen. Voor herstel zijn speciaal opgeleide herstelploegen beschikbaar.

Op grond van de Wet Voorraadvorming Aardolieprodukten moeten raffinaderijen en importeurs een voorraad aardolieprodukten van 90, resp. 70 dagen vredesverbruik aanhouden. Bovendien zijn er extra voorraden aangelegd voor de instanties die er voor moeten zorgen dat gemalen, sluizen en beweegbare bruggen kunnen blijven funktioneren. Ook de Nederlandse Spoorwegen en de PTT beschikken over extra voorraden om stagnaties in de aanvoer te kunnen overbruggen en zodoende hun taken te kunnen blijven vervullen.

In de afgelopen jaren is onder verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken een crisisregeling/draaiboek Aardolievoorziening in Buitengewone Omstandigheden tot stand gekomen. In dit kader zijn maatregelen voorbereid aan zowel vraag- als aanbodzijde. Voor wat betreft de vraagzijde is een distributie-systeem motorbrandstoffen opgezet, dat voorziet in rantsoenering in geval van brandstofschaarste. Aan de produktiekant betreft het een diversificatie in het raffinagepatroon.

Voor zover dit noodzakelijk is gebleken vindt op het gebied van aardolievoorziening in buitengewone omstandigheden eveneens overleg plaats in het bondgenootschap (Petroleum Planning Committee). Het gaat daarbij met name om:

– de ontwikkeling van een olie-informatiesysteem teneinde de NAVO-situatie op het gebied van olieproduktie, -aanvoer en -raffinage op de voet te kunnen volgen. Hierbij wordt waar mogelijk aangesloten op de informatiestroom die permanent naar het Internationaal Energie Agentschap vloeit;

– de ontwikkeling van een bondgenootschappelijk beleid gericht op de opvang van de gevolgen van een stagnerende aan- en doorvoer van olie en gas;

– afstemming van het brandstofvoorzieningsbeleid op de vervoersplanning.

E. *Tijdsplanning*

Het betreft hier een continue aktiviteit.

Nr. 19. Arbeidsvoorziening

A. *Beschouwing*

Het arbeidsvoorzieningsbeleid is erop gericht ook in buitengewone omstandigheden een zo doeltreffend mogelijke inzet van arbeidskrachten te verzekeren. In buitengewone omstandigheden zal juist een zeer specifiek beroep worden gedaan op instrumenten van arbeidsvoorziening en -bemiddeling. Zo zullen bij voorbeeld in geval van conflicterende aanvragen prioriteiten moeten worden gesteld. De wettelijke grondslag voor dirigerend overheidsoptreden ten aanzien van arbeidsvoorziening wordt gevormd door de Noodwet Arbeidsvoorziening.

B. *Beleidsvoornemen*

De bestaande Handleiding Arbeidsvoorziening voor buitengewone omstandigheden zal worden geactualiseerd, in overeenstemming met de in het kader van de arbeidsbemiddeling tot stand gebrachte automatisering.

De voor de toepassing van de Noodwet Arbeidsvoorziening noodzakelijke uitvoeringsbepalingen zullen worden tot stand gebracht. De Raad voor de Buitengewone Arbeidsvoorziening zal daartoe worden ingesteld.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Medebetrokkenen: Alle departementen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De getroffen voorbereidingen met betrekking tot de arbeidsvoorziening in buitengewone omstandigheden sluiten volledig aan bij de bestaande organisatiestructuur. Deze zal ook in buitengewone omstandigheden geen wijziging behoeven te ondergaan. De Handleiding voorziet in speciale instructies voor het personeel van het gehele arbeidsvoorzieningsapparaat.

E. *Tijdsplanning*

– actualisering van de Handleiding zal in 1985 worden afgerond;
– uitwerking van de Noodwet Arbeidsvoorziening zal in 1985 tot stand worden gebracht.

Nr. 20. Financieel verkeer

A. *Beschouwing*

De ervaring leert dat internationale politieke crises zich in een zeer vroeg stadium in sterke mate doen gevoelen op financieel, economisch en monetair gebied. Daarbij kan het nodig zijn terzake in dat stadium regelend op te treden.

In de Noodwet Financieel Verkeer (1978) wordt in verband daarmee aan de minister van Financiën de bevoegdheid verleend om in buitengewone omstandigheden de nodige maatregelen te treffen, zoals op het gebied van het betalingsverkeer, het verzekeringswezen, het financieel verkeer met het buitenland en de uitgifte van noodgeld.

Deze maatregelen kunnen betrekking hebben op de beperking ten aanzien van kredietverlening, de beperking in opname van contant geld, de bevoorschotting van de Staat door de Nederlandsche Bank, de kortingen op verzekerde sommen en de betalingen door het Rijk zolang verbindingen tussen de minister van Financiën en een regio zijn verbroken.

B. *Beleidsvoornemen*

De voor de toepassing van de Noodwet Financieel Verkeer noodzakelijke uitvoeringsbepalingen zullen tot stand worden gebracht.

Er zal bovendien worden nagegaan of het mogelijk is reeds nu te voorzien in de mogelijke behoefte aan noodgeld die te zijner tijd zou kunnen ontstaan.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Financiën
Medebetrokkenen: Verkeer en Waterstaat (PTT)

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Zie onder punt B.

E. *Tijdsplanning*

De uitwerking van de uitvoeringsbepalingen Noodwet Financieel Verkeer zal in 1985 zijn afgerond.

Nr. 21. Binnenlands vervoer

A. *Beschouwing*

De voorzieningen die nodig zijn om de rijksoverheid met speciale bevoegdheden uit te rusten ter instandhouding van het vervoer en tot een doelmatig gebruik van de beschikbare vervoermiddelen, zijn opgenomen in de Vervoersnoodwet. In buitengewone omstandigheden worden hiervoor speciale organisaties opgericht, waaronder het College Bewindvoering Binnenlands Vervoer en de Vervoersraad.

Voor wat betreft het vervoer per spoor kan worden gesteld dat naar mate mechanisatie en automatisering een grotere plaats in het spoorwegbedrijf zijn gaan innemen, de kwetsbaarheid evenredig is toegenomen. In verband hiermee zijn diverse voorzieningen getroffen om storingen in de electriciteitsvoorziening, het seinwezen, het communicatiesysteem en dergelijke te voorkomen of op zo goed mogelijke wijze op te vangen.

Daarnaast zijn voorraden materialen aangekocht zoals mobiele telefooncentrales, brugslagmateriaal en noodstroomaggregaten. Om de voorziening met dieselolie in buitengewone omstandigheden zoveel mogelijk te waarborgen zijn extra tanks bij de olie-depots van de NS geplaatst.

In internationaal verband is een organisatie voorbereid om ook in buitengewone omstandigheden een uitwisseling van spoorwegwagons tussen de nationale spoorwegmaatschappijen van de NAVO-bondgenoten mogelijk te maken.

Om te voorkomen dat in een conflict grote concentraties binnenschepen een aantrekkelijk doel voor een potentiële tegenstander kunnen vormen, is in bondgenootschappelijk verband een regeling voorbereid, die voorziet in de spreiding van binnenschepen. Een onderdeel van dit spreidingsplan is de vorming van de Scheepvaart Organisatie Delta, die verantwoordelijk is voor het aanwijzen van ligplaatsen en het treffen van andere maatregelen voor Nederlandse en buitenlandse schepen die uit potentieel gevaarlijke gebieden geëvacueerd worden.

De uit de zeehavens af te voeren binnenschepen kunnen beladen worden met vitale goederen, die normaliter in grote hoeveelheden in deze havengebieden liggen opgeslagen.

B. *Beleidsvoornemen*

– de reeds getroffen voorbereidingsmaatregelen ter uitvoering van de Vervoersnoodwet (1962) zullen worden herzien en/of aangevuld, mede in het kader van de gewenste afstemming op de behoeften die zich in een periode van oplopende spanning op het gebied van het vervoer kunnen voordoen;

– ten einde voor planningsdoeleinden een zo goed mogelijk inzicht te verkrijgen in de te verwachten vervoersstromen in buitengewone omstandigheden, is het gewenst aan de hand van een of meer scenario's een vervoersmodel op te stellen met behulp waarvan zo veel mogelijk aan de civiele en militaire vervoersbehoeften kan worden voldaan. Er zal worden nagegaan of en in hoeverre deze problematiek zich leent voor een studieopdracht aan het Nederlands Vervoerswetenschappelijk Instituut;

– ten aanzien van het spoorwegvervoer blijft het beleid gericht op de instandhouding van de tot dusverre getroffen voorzieningen. Dit geldt eveneens voor de getroffen voorzieningen met betrekking tot de binnenscheepvaart.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Medebetrokkenen: Defensie

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De civiele verdedigingsvoorbereidingen met betrekking tot het binnenlands vervoer krijgen onder meer gestalte in de werkgroep Binnenlands Vervoer onder Buitengewone Omstandigheden, waarin de ministeries van Defensie en Verkeer en Waterstaat zijn vertegenwoordigd. Deze werkgroep is belast met de organisatorische en beleidsmatige aspecten van de Vervoersnoodwet. In dit kader is in 1983 een interdepartementale werkgroep ingesteld, die is belast met de herziening van bestaande plannen voor de voorbereiding van de Vervoersraad.

E. *Tijdsplanning*

De interdepartementale werkgroep Voorbereiding Vervoersraad zal naar verwachting in 1986 met aanbevelingen komen. Een definitieve beslissing ten aanzien van de opzet van een vervoersmodel voor buitengewone omstandigheden zal in 1985 worden genomen.

Nr. 22. Zee- en luchtvervoer

A. *Beschouwing*

De Rijkswet Noodvoorzieningen Scheepvaart verleent de minister van Verkeer en Waterstaat de bevoegdheid Nederlandse en Nederlands-antilliaanse schepen te vorderen en voor gebruik ter beschikking te stellen aan derden. Een uitvloeisel van deze maatregel is, dat de zeggenschap over de schepen aan de eigenaren wordt onttrokken en dat met het beheer en de exploitatie van de gevorderde vloot zal worden belast de Bewindvoering Nederlandse Koopvaardij die zal ressorteren onder het Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken.

De Vaarplichtwet verleent de minister van Verkeer en Waterstaat de bevoegdheid zeelieden en bepaalde categorieën van gewezen zeelieden te verplichten tot het verrichten van dienst aan boord van Nederlandse en Nederlands-antilliaanse zeeschepen.

Voor het waarschuwen van de bemanningen van zeeschepen tegen de aanwezigheid van radioactieve neerslag, zijn in voorgaande jaren de grote-vaartschepen voorzien van radiologische meetapparatuur, waarmee ook de intensiteit van de radioactieve staling kan worden vastgesteld.

Nederland heeft zich verplicht in buitengewone omstandigheden bij te dragen aan de NAVO-scheepvaartpool, welke zal zijn samengesteld uit ingebrachte koopvaardijvloten van de lid-staten. Daarnaast is de Nederlandse zeescheepvaart op ingrijpende wijze betrokken bij de militaire overzeese versterkingsplannen (zie ook projectnr. 27).

De grote en nog steeds groeiende vervoerscapaciteit van de burgerluchtvloot kan in buitengewone omstandigheden een waardevolle bijdrage leveren aan de bondgenootschappelijke verdedigingsinspanning. Er zijn dan ook in NAVO-verband regelingen overeengekomen voor samenwerking in het vervoer door de lucht. De wijze waarop en de doeleinden waarvoor burgerluchtvaart-protentieel zou kunnen worden ingezet, alsmede het gebruik van burgerluchtvaartterreinen in buitengewone omstandigheden, vormen hoofdonderwerp van voortgaand overleg.

B. *Beleidsvoornemen*

Voor wat betreft de zeescheepvaart zal in de komende periode voorrang worden gegeven aan die voorbereidingen welke nodig zijn om het beleid in een periode van oplopende spanning te kunnen realiseren. Dit betekent dat:

– de organisatie voor de Bewindvoering Nederlandse Koopvaardij zal worden ontwikkeld, mede rekening houdend met de opvattingen aangaande crisisbeheersing. Hiermee is aangevangen in nauw overleg met het bedrijfsleven;

– de uitwerking van de Vaarplichtwet zal nader ter hand worden genomen, waarbij de mogelijkheden en de voorwaarden voor civiele dienstplicht van varend personeel en van voormalig varend personeel aan een kritische toetsing zullen worden onderworpen.

Voor beide bovengenoemde beleidsinitiatieven is een selectieve automatisering gewenst ter wille van snelle consultatie over een veelheid van te hanteren gegevens.

– De getroffen voorzieningen met betrekking tot de radiologische meetapparatuur op zeeschepen zullen worden getoetst aan de thans geldende uitgangspunten voor het civiele verdedigingsbeleid.

– Aangezien koopvaardijschepen en hun opvarenden in de afgelopen jaren in toenemende mate hinder en schade ondervonden van de gevolgen van brandhaarden in de wereld (bij voorbeeld Falklands, Midden-Amerika, Midden-Oosten) zal meer aandacht worden geschonken aan de zelfbescherming van koopvaardijschepen.

Voor wat betreft de burgerluchtvaart is het streven van de regering gericht op het in het kader van crisisbeheersing sluiten van een bijzondere charter-overeenkomst met enkele Nederlandse luchtvaartmaatschappijen voor het vervoer van Amerikaanse troepen naar Europa in een tijd van internationale spanning en van oorlogsdreiging.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Medebetrokkenen: Defensie

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Mede teneinde de internationale afspraken op het gebied van de zeescheepvaart in buitengewone omstandigheden nationaal gestalte te kunnen geven, is eind 1982 een Afdeling Defensievoorbereiding bij het Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken van Verkeer en Waterstaat opgericht. Sindsdien is uitwerking hiervan ter hand genomen via gestructureerd overleg tussen overheid en bedrijfsleven. Dit overleg wordt geleid door de in 1983 ingestelde Stuurgroep Zeescheepvaart Buitengewone Omstandigheden.

Nederland heeft in het kader van bondgenootschappelijke militaire versterkingsplannen een aantal civiele passagiers- en vrachtvliegtuigen gecommitteerd, die zijn bedoeld voor transport van Amerikaanse troepen naar Europa in buitengewone omstandigheden.

Luchtvervoer in buitengewone omstandigheden krijgt aandacht in de Commissie Burgerluchtvaart in Oorlogstijd. Deze interdepartementale commissie heeft onder andere tot taak de regering te adviseren en regelingen voor te stellen met betrekking tot het gebruik van de Nederlandse burgerluchtvloot in buitengewone omstandigheden, zowel nationaal als in NAVO-verband. Bondgenootschappelijk overleg terzake vindt plaats in het Civil Aviation Planning Committee.

– luchtverkeersbeveiliging

Door het Committee for European Airspace Coordination worden in bondgenootschappelijk verband plannen uitgewerkt voor de nationale burger- en militaire luchtverkeersbeveiligingsdiensten, om in buitengewone omstandigheden de grote stroom van zowel transport- als andere vliegtuigen op veilige en efficiënte wijze te kunnen afhandelen. De hieruit voortvloeiende nationale projekten zullen te zijner tijd worden aangegeven.

E. *Tijdsplanning*

Er wordt naar gestreefd de resultaten van de onder B. genoemde beleidsvoornemens met betrekking tot de zeescheepvaart in essentie in 1987 gereed te hebben. Het overleg inzake een ontwerp-charterovereenkomst met de luchtvaartmaatschappijen is dit jaar hervat.

Nr. 23. Havens

A. *Beschouwing*

In de Havennoodwet is de wettelijke basis gelegd voor de instelling van een College Bewindvoering Havens, dat in buitengewone omstandigheden zal worden belast met de zorg voor een doelmatig gebruik van de havens. Tevens zijn in deze wet de bevoegdheden neergelegd waarover het College zal kunnen beschikken.

Het gevarieerde en zeer gecompliceerde beeld dat de Nederlandse havens qua bestuur en exploitatie te zien geven, noodzaken tot een zeer nauwe samenwerking tussen alle daarbij betrokken civiele en militaire instanties, particuliere bedrijven etc.

Ten einde onder buitengewone omstandigheden een eventueel capaciteitstekort als gevolg van bij voorbeeld het uitvallen van een of meer havens zoveel mogelijk te kunnen opvangen, zijn in overleg met de bondgenoten plannen ontwikkeld en noodvoorzieningen voorbereid in de vorm van noodankerplaatsen, waar lading uit zeeschepen in binnenschepen en kustvaarders kan worden overgeladen. Voor zover zeeschepen niet over eigen overslaginstallaties beschikken kan gebruik gemaakt worden van speciaal voor dit doel aangeschafte losapparatuur. Deze losapparatuur is gedeeltelijk opgeslagen in drie daartoe speciaal ingerichte binnenschepen. Twee van deze schepen kunnen in verband met hun capaciteit voor stroomopwekking ook bij vredescalamiteiten worden ingezet. Bij dit projekt behoren tevens de speciaal met het oog op buitengewone omstandigheden aangekochte demontabele containerkranen voor het laden en lossen van containers op de noodankerplaatsen.

Er is een inventarisatie gemaakt van locaties in het Rotterdamse havengebied waar essentiële grondstoffen en goederen zijn opgeslagen.

Bij de afhandeling van de zeeschepen in de havens zal in buitengewone omstandigheden zo weinig mogelijk tijd verloren dienen te gaan. Met de instelling van de voorbereidende Nationale Scheeps Destinatie Raad (NSDR), een orgaan waarin alle bij het vervoer betrokken instanties zitting hebben, wordt beoogd dit te bevorderen.

Zonodig geschiedt dit in nauw overleg met de zusterorganisaties van de overige NAVO-landen.

B. *Beleidsvoornemen*

– de Handleiding Havenorganisatie in Buitengewone Omstandigheden zal worden aangepast en/of herzien;
– het thans vigerende uit de jaren '60 daterende Noodhavenplan zal worden aangepast aan de technische ontwikkelingen in de zeescheepvaart;
– op basis van de gemaakte inventarisatie van locaties waar essentiële goederen liggen opgeslagen, zal worden nagegaan hoe deze goederen in buitengewone omstandigheden op de meest efficiënte wijze kunnen worden afgevoerd. De eerste inventarisatie werd afgerond in 1983. Het aldus verkregen data-bestand zal periodiek worden geactualiseerd;
– aan het concept-reglement betreffende de NSDR zal nadere uitwerking worden gegeven, waarbij de nodige aandacht zal worden geschonken aan het eventueel opnemen van de luchtvaartcomponent.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat, Economische Zaken voor wat betreft de opslag van essentiële goederen in havengebieden
Medebetrokkenen: Defensie, Economische Zaken, Landbouw en Visserij

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Begin 1980 is besloten de inventarisatie van essentiële goederen in het Rotterdamse havengebied opnieuw te laten uitvoeren en tevens het Dordtse havengebied in het projekt te betrekken. Daartoe is binnen de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam en Beneden-Maas een projektgroep gevormd die een programma heeft opgesteld aan de hand waarvan de inventarisatie moet worden uitgevoerd.

E. *Tijdsplanning*

De herziening van de Handleiding havenorganisatie in buitengewone omstandigheden zal begin 1985 ter hand worden genomen. Met de herziening van het Noodhavenplan zal in de loop van 1985 een aanvang worden gemaakt. Voor wat betreft de inventarisatie van de opslag van essentiële goederen in havengebieden, zie het gestelde onder B. In de loop van 1985 zal een aanvang worden gemaakt met het opstellen van een definitief regelement voor de NSDR.

Nr. 24. Waterstaat

A. *Beschouwing*

Grote delen van de kustprovincies liggen benden zeepeil, beschermd door waterstaatswerken. Onder buitengewone omstandigheden kunnen deze werken door sabotagehandelingen of oorlogsgeweld zodanig worden beschadigd, dat ze hun beschermende functie verliezen en inundatie ontstaat. Zeer grote delen van de randstad kunnen door een breuk in een kade of dijk of door vernieling van een sluis of gemaal onder water komen te staan, waardoor het maatschappelijk leven in zeer ernstige mate wordt verstoord.

De hieruit ontstane gevolgen kunnen worden beperkt door het treffen van aanvullende voorzieningen, zoals de aanleg van compartimenteringsdijken, keringen in boezemwateren, noodbemalingsinstallaties en de beveiliging van waterstaatsobjecten. De uitvoering van deze werken vereist veel tijd, moet reeds in vredestijd aanvangen en vergt aanzienlijke, veelal over meerdere jaren gespreide (investerings)fondsen. De Wet Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd 1952 (Wet BWO) behoort de garantie te bieden voor de beschikbaarkoming van voldoende civiele verdedigingsmiddelen ter financiering van bedoelde werken. Krachtens genoemde wet zijn de provinciale besturen gehouden deze werken uit te voeren en te onderhouden, waarbij onder bepaalde voorwaarden het Rijk zich heeft verplicht 75% van de kosten voor zijn rekening te nemen.

B. *Beleidsvoornemen*

De inmiddels gerealiseerde voorzieningen in het kader van de Wet BWO zullen in stand gehouden worden. Aan de provinciale besturen zal worden meegedeeld dat over toezeggingen in het kader van de Wet BWO, voor zover de werken thans niet in uitvoering zijn genomen, een nieuwe beslissing is vereist. De verdere uitvoering van het compartimenteringsplan voor delen van de provincie Zuid-Holland zal worden getoetst aan de thans geldende uitgangspunten voor het civiele verdedigingsbeleid.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat en Colleges van Gedeputeerde Staten
Medebetrokkenen: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Voor noodherstel van de belangrijkste verkeersverbindingen te land, van evident belang voor het vervoer in buitengewone omstandigheden, is een hoeveelheid noodbrugslagmateriaal opgeslagen. Thans wordt voorzien in de tweede fase van een meerjarenplan voor inspectie, renovatie en conservering van dat materiaal. Periodiek wordt personeel van Rijkswaterstaat opgeleid om het gebruik daarvan – indien nodig – zeker te stellen.

E. *Tijdsplanning*

Met de bovengenoemde toetsing van het compartimenteringsplan zal in 1985 een aanvang worden gemaakt.

Nr. 25. Telecommunicatie

A. *Beschouwing*

In de PTT-infrastructuur worden beschermingsvoorzieningen aangebracht die essentieel zijn voor alle hoofddoelstellingen van de civiele verdediging.

Telecommunicatievoorzieningen ten behoeve van de departementen met een specifieke taak ten aanzien van de instandhouding van het maatschappelijk leven moeten hier genoemd worden. Dit zijn zowel voorzieningen in noodzetels als bij voorbeeld voorzieningen in te vorderen gebouwen voor distributie-organisaties. Specifieke telecommunicatievoorzieningen voor de hier beschreven hoofddoelstelling zijn reeds opgenomen onder de post «Telecommunicatie Algemeen» onder hoofddoelstelling «Voortzetting van het Bestuur», aangezien deze moeilijk zijn af te splitsen. Wel zijn hier afzonderlijk te noemen de beschermingsmaatregelen in de telecommunicatie-voorzieningen ten behoeve van de scheepvaart, luchtvaart en meteorologie.

B. *Beleidsvoornemen*

Voor wat betreft de beschermingsvoorzieningen in de infrastructuur ten behoeve van de maritieme scheepvaart zal de laatste hand worden gelegd aan een rapport waaruit de noodzaak moet blijken van continuering van het treffen van beschermingsvoorzieningen.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Verkeer en Waterstaat
Medebetrokkenen: Landbouw en Visserij, Economische Zaken, Defensie en Buitenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

De telecommunicatie-middelen in gebouwen voor distributie-organisaties zijn voor een deel verouderd. Deze worden successievelijk vervangen. De bestaande aansluitingen van Nederland op het NAVO-telecommunicatiesysteem zullen successievelijk worden uitgebreid naar andere departementen.
In het Civil Communications Planning Committee van de NAVO wordt thans aandacht besteed aan:
– instandhouding van verbindingscapaciteit, waarbij twee belangrijke aspecten zijn te onderscheiden:
– diversificatie in de te hanteren systemen
– het treffen van fysieke beschermingsvoorzieningen.
Dit resulteert in een aantal aanbevelingen voor in de lid-staten te treffen maatregelen op het gebied van de telecommunicatie.
– de ontwikkeling van verbindingsregelingen en procedures.
Om er zeker van te zijn dat ter ondersteuning van het consultatie- en besluitvormingsproces in crisissituaties snel en doelmatig informatie kan worden uitgewisseld, is het van belang dat er over uniforme verbindingsregelingen kan worden beschikt. Ontwikkeling hiervan en voorzieningen voor een adequate verbindingsbeveiliging worden met prioriteit behandeld.

E. *Tijdsplanning*

De hierboven genoemde zaken zijn continue beleidsactiviteiten. De telecommunicatie-middelen voor te vorderen gebouwen dienen in de jaren '90 geheel vervangen te zijn.

Nr. 26. Beschermingsmaatregelen tegen de effecten van de electromagnetische puls (EMP)

A. *Beschouwing*

Een nucleaire explosie veroorzaakt ook tot ver buiten de werkingssfeer van de overige explosie-effecten, een intensieve electromagnetische straling (EMP). Daarvoor gevoelige electrische en electronische systemen

kunnen daardoor in ernstige mate worden verstoord of voor langere duur buiten werking worden gesteld. De regering is er zich van bewust dat, als gevolg van de voortschrijdende technologie en de daarmee gepaard gaande automatisering, vele vitale voorzieningen ter realisering van de hoofddoelstellingen van de civiele verdediging kwetsbaar zijn voor de effecten van een EMP.

Er zullen EMP-voorzieningen worden getroffen, waarbij in overeenstemming met de thans vigerende uitgangspunten voor het civiele verdedigingsbeleid, voorrang gegeven zal worden aan die voorzieningen welke van belang zijn voor crisisbeheersing (verbindingssystemen).

B. *Beleidsvoornemen*

– het vormen van de nodige deskundigheid bij de overheid voor advisering bij een tenuitvoerlegging van de te treffen beschermingsvoorzieningen;
– het inventariseren van de voorzieningen die bescherming behoeven;
– ontwikkelen van de benodigde instrumenten ter vaststelling van de te realiseren beschermingsniveaus en effectuering daarvan.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Binnenlandse Zaken (coördinatie) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Medebetrokkenen: Nader te bepalen

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

In 1981 werd door de minister van Binnenlandse Zaken in overleg met de overige departementen aangevangen met een inventarisatie van de, voor bescherming tegen de EMP, in aanmerking komende voorzieningen. Deze inventarisatie vraagt nadere uitwerking van technische mogelijkheden, prioriteiten en financiële consequenties.

E. *Tijdsplanning*

Er wordt naar gestreefd om vanaf 1986 binnen de formatiesterkte van de civiele verdediging hiervoor opgeleid personeel aan te trekken. Na realisering daarvan zal vanafl 1987 de advisering en implementatie van de te treffen maatregelen gestalte kunnen krijgen.

Voor zeer urgente projecten zullen maatregelen waar mogelijk reeds in 1984 en 1985 in uitvoering worden genomen.

CIVIELE ONDERSTEUNING VAN DE DEFENSIE-INSPANNING

Algemeen

De complexiteit van de moderne samenleving is sterk toegenomen en daarmee ook de onderlinge afhankelijkheid van de maatschappelijke sectoren. Dat geldt ook voor de relatie tussen de civiele en de militaire verdediging. De militaire organisatie kan in operationele en materiële zin haar taken in crisis- en oorlogstijd niet vervullen zonder civiele steunverlening. De mogelijkheid om in buitengewone omstandigheden te kunnen profiteren van een goede afstemming van civiele en militaire verdedigingsvoorbereiding is in het kader van het streven een oorlog te voorkomen en crises te beheersen van veel belang.

Er is dan ook in het kader van de defensievoorbereiding sprake van een nauwe civiel-militaire samenwerking. Ook in bondgenootschappelijke zin wordt aan deze samenwerking een hoge prioriteit toegekend.

Internationale samenwerking op het gebied van de civiele verdediging is noodzakelijk omdat veel voorbereidingen niet uitsluitend in een nationale context kunnen worden beschouwd.

Nr. 27. Civiele steunverlening aan bondgenootschappelijke militaire versterkingsplannen

A. *Beschouwing*

Nadat in 1977 de NAVO-raad akkoord was gegaan met het plan om tijdens een crisissituatie West-Europa te kunnen versterken met conventionele strijdkrachten uit Noord-Amerika en het Verenigd Koninkrijk, heeft het Senior Civil Emergency Planning Committee van de NAVO de lid-staten verzocht zich te bezinnen op de behoefte aan de voor de eventuele uitvoering van dit plan noodzakelijke civiele steunverlening. Daarbij gaat het om de beschikbaarstelling van civiele vliegtuigen, koopvaardijschepen en de problematiek rond de ontvangst en doorvoer van troepen en hun materieel.

Vanwege zijn geografische ligging lopen de aanvoerlijnen van de bondgenoten voor een belangrijk deel door Nederland.

De alsdan door Nederland te leveren «Host Nation Support» heeft betrekking op gebieden als legering, huisvesting, voeding, medische verzorging, transport van militair personeel en meteorologie. Een en ander wordt geregeld in bilateraal overleg met de betrokken landen.

B. *Beleidsvoornemen*

Bezien wordt in welke mate tegemoet gekomen kan worden aan de militaire behoeften.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Defensie

Medebetrokkenen: Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Verkeer en Waterstaat, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Landbouw en Visserij en Economische Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

Inmiddels zijn diverse bondgenootschappelijke studies uitgevoerd en nog gaande in een aantal planningsorganen van de civiele verdediging, te weten de Planning Board for Ocean Shipping (PBOS), de Planning Board for European Inland Surface Transport (PBEIST) en het Civil Aviation Planning Committee (CAPC), het Civil Communications Planning Committee (CCPC) en het Committee voor European Airspace Coordination. De lijst met in dit verband gecommitteerde schepen en vliegtuigen wordt periodiek geactualiseerd. Hoewel het zwaartepunt van de studies ligt bij het vervoersaspect, wordt in het kader van de civiele verdediging ook aandacht besteed aan o.a. juridische en bestuurlijke problemen die zich kunnen voordoen bij de politieke beslissing om West-Europa te versterken in een relatief vroeg stadium van een internationale crisis.

Ter ondersteuning van militaire operaties wordt voorts aandacht besteed aan o.a. de produktie en het vervoer van munitie, de voorziening met aardolie en aardolieprodukten alsmede aan de afbakening van taken en verantwoordelijkheden van nationale en internationale organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van de militaire versterkingsoperaties.

E. *Tijdsplanning*

Het betreft hier een permanente beleidsactiviteit.

Nr. 28. Voorbereiding van de civiele NAVO-organisatie voor buitengewone omstandigheden

A. *Beschouwing*

Omdat de aard en de duur van een conflict waarbij de NAVO direct betrokken kan raken, niet van te voren kan worden vastgesteld, zijn er praktische grenzen gesteld aan de mogelijkheden om reeds in vredestijd gedetailleerde plannen voor buitengewone omstandigheden uit te werken. De organisatie van de civiele verdediging in de NAVO moet daarom uitermate flexibel zijn. Om een slagvaardige besluitvorming in die omstandigheden te bevorderen, zijn er plannen opgesteld voor de instelling van een aantal z.g. civiele oorlogsagentschappen die door de NAVO-Raad kunnen worden geactiveerd. De regelingen en materiële voorzieningen voor deze agentschappen worden in vredestijd voorbereid.

De voorbereidingen gericht op werving, aanstelling en instructie van het o.m. door Nederland hiervoor te leveren personeel maakt deel uit van het civiele verdedigingsbeleidsprogramma.

B. *Beleidsvoornemen*

In het kader van de werving van Nederlandse functionarissen bestemd voor de civiele oorlogsagentschappen van de NAVO wordt een detacheringsovereenkomst ontworpen, waarin de arbeidsrechtelijke aspecten van het functioneren in buitengewone omstandigheden worden geregeld.

Tevens wordt gestreefd naar de totstandkoming van een regeling voor de volkenrechtelijke status van het betrokken personeel. Teneinde de betrokken functionarissen een inzicht te geven in de voor hen geldende richtlijnen en procedures in deze, zal een handleiding voor het Nederlands personeel van de oorlogsagentschappen worden samengesteld.

C. *Betrokken departementen*

Initiatief: Betrokken departementen
Coördinatie: Binnenlandse Zaken

D. *Voortgang uitvoering/stand van zaken*

In overleg met het Directoraat-Generaal Overheidspersoneelsbeleid van Binnenlandse Zaken is ten behoeve van het Nederlands personeel van de civiele oorlogsagentschappen van de NAVO een ontwerp detacheringsovereenkomst opgesteld.

Om te komen tot een uniform standpunt inzake de volkenrechtelijke status vindt overleg plaats met Buitenlandse Zaken en Defensie.

E. *Tijdsplanning*

De detacheringsovereenkomst zal naar verwachting in het najaar van 1984 gereed komen.

Aangezien de definitieve bepaling van de volkenrechtelijke status afhankelijk is van overleg met de bondgenoten, kan in dit stadium geen nadere indicatie over de realisatie worden gegeven.

De voorbereidingen voor de totstandkoming van de Handleiding voor het Nederlands personeel van de oorlogsagentschappen zal in 1985 ter hand worden genomen.

Nr. 29. *Bijdrage aan de nationale defensie-inspanning*

A. *Beschouwing*

Behalve de reeds eerder beschreven vormen van samenwerking in het bondgenootschap, is er ook nationaal sprake van een zekere mate van integratie bij de verdedigingsvoorbereiding. Civiele en militaire verdediging dragen immers bij tot elkaars doeltreffend funktioneren omdat zij aan dezelfde doelstelling hun noodzaak en bestaansrecht ontlenen.

– *paraatheidsopbouw*

Crisisbeheersing is in het kader van de civiel-militaire samenwerking onder andere gericht op het scheppen van de mogelijkheden om de paraatheid snel te kunnen opvoeren.

Bij de opzet van het civiel paraatheidssysteem is er rekening mee gehouden dat opvoering van de civiele paraatheid waar mogelijk synchroon dient te verlopen met de paraatstelling in NAVO-verband en met de nationale militaire mobilisatie. Via gestructureerd civiel-militair overleg wordt inhoud gegeven aan deze afstemmingsproblematiek.

– *materiële civiel-militaire crisismaatregelen (MCMCM)*

In het defensiebeleid is een belangrijke materieel-logistieke component te onderscheiden. Realisatie van deze materiële defensie-inspanning is voor een deel afhankelijk van civiele ondersteuning. Deze afhankelijkheidsrelatie manifesteert zich op gebieden als:

- telecommunicatie in de vorm van verbindingssteun;
- voedselvoorziening aan de krijgsmacht;
- energie- en waterlevering;
- vervoer;
- verbruiksartikelen in de ruimste zin;
- geneeskundige verzorging.

Er is derhalve behoefte aan een effectief stelsel van materiële civiel-militaire crisismaatregelen (MCMCM). Civiele MCMCM-projekten zijn naar hun aard te kwalificeren als civiele verdedigingsaktiviteiten.

– *noodwetgeving*

De noodwetten vormen niet alleen de basis voor bestuurlijk optreden van de overheid in buitengewone omstandigheden, maar zijn eveneens onmisbaar voor de uitvoering van de militaire defensie-inspanning.

Zo is in een aantal noodwetten de basis gelegd voor het instellen van *aktiveren van speciale crisisorganen welke civielmilitair zijn samengesteld.*

Het is noodzakelijk dat speciale crisisregelingen voor deze organen tot stand worden gebracht en dat zij via een aangepaste oefenaktiviteit op hun taak in buitengewone omstandigheden worden voorbereid.

– *rampenbestrijding en hulpverlening*

Aan de structuur van de hulpverlening en rampenbestrijding voor buitengewone omstandigheden wordt zowel van civiele als militaire zijde een bijdrage geleverd (zie projektnr. 1). De onder projektnr. 2 en 4 genoemde Ziekenhuisorganisatie in Buitengewone Omstandigheden is zodanig van opzet dat mede is voorzien in de opname en behandeling van militair personeel. Maatregelen en voorzieningen op beide terreinen worden dan ook in gezamenlijk verband voorbereid.

Dit beleid zal binnen het gestelde kader van de nieuwe rampenbestrijdingsorganisatie worden voortgezet.

B t/m E

Aan bovengenoemde aktiviteiten, welke veelal in civielmilitaire overlegstructuren worden behandeld, zal op permanente basis aandacht worden gegeven.

6. OVERIGE ONDERWERPEN

I. Civiele verdediging op provinciaal en gemeentelijk niveau

Algemeen

De civiele verdedigingsvoorbereidingen dienen plaats te vinden op alle bestuurslagen. Behalve op het rijks-, derhalve ook op provinciaal en gemeentelijk niveau. Zowel centraal als decentraal, bij voorbeeld de gedeconcentreerde rijksdiensten.

Dit geldt overigens ook voor de uitvoering van civiele verdedigingsactiviteiten. Het is dan ook het voornemen van de regering om het civiele verdedigingsbeleid meer dan tot dusverre tot stand te doen komen i.o.m. de provinciale en gemeentelijke bestuursorganen. Vorming van overlegstructuren terzake zal krachtig worden bevorderd. Daar waar mogelijk zal gebruik worden gemaakt van bestaande kaders. In dit verband valt te denken aan:

- periodiek overleg tussen de minister van Binnenlandse Zaken en de Commissarissen der Koningin
- het jaarlijks overleg tussen de Chef van de Staf voor de Civiele Verdediging en de Chefs kabinet van de Commissarissen der Koningin.

Voorts heeft een provinciaal initiatief inmiddels geleid tot de instelling van gestructureerd inter-provinciaal overleg over civiele verdedigingsaangelegenheden.

Financiering

In het kader van de sanering van de specifieke uitkeringen is recentelijk besloten om met uitzondering van de bouw van openbare schuilplaatsen en een aantal telecommunicatie voorzieningen, alle specifieke uitkeringen inzake de civiele verdediging over te hevelen naar het gemeente- en provinciefonds en wel uiterlijk 1989. Hierbij dienen echter wel aanvullende wettelijke regelingen tot stand te worden gebracht, opdat zowel de doelstellingen van de civiele verdediging als die van het saneringsplan gerealiseerd kunnen worden. Voorbeelden van gebieden waarop deze aanvullende regelgeving betrekking heeft, zijn volksgezondheid, drinkwatervoorziening, distributievoorbereidingen etc.

Door het rijk zullen geen verplichtingen worden opgelegd zonder daarbij ook voor de financiering zorg te dragen.

Civiele verdedigingsvoorbereiding op provinciaal niveau

Uit artikel 3 van de instructie voor de Commissaris der Koningin (KB dd. 12 januari 1965) blijkt dat «voor zover daarin niet bij of krachtens de wet is voorzien de Commissaris der Koningin de civiele verdediging en de voorbereiding daarvan bevordert met inachtneming van de aanwijzingen van de minister....» etc.

Voor een adequate decentrale ondersteuning van het civiele verdedigingsbeleid vormt de provincie een onmisbare schakel. In het kader van het decentralisatiebeleid wil de regering deze rol van de provincies zo mogelijk nog versterken.

Een tweede overweging hierbij is dat in de provincies gedeconcentreerde rijksdiensten functioneren die bij de voorbereidingen van civiele verdedigingsmaatregelen een belangrijke rol vervullen. Zowel bij de voorbereiding als in buitengewone omstandigheden zal een goede afstemming tussen de taken van genoemde diensten en de eigen taak van de provincie noodzakelijk zijn.

Aan provincies kunnen zelfs in bepaalde omstandigheden rijksbevoegdheden worden overgedragen. Dit benadrukt destemeer de noodzaak van een goede civiele verdedigingsvoorbereiding op het provinciale niveau.

Civiele Verdediging op gemeentelijk niveau

Met name op gemeentelijk niveau behoren voorzieningen te worden getroffen teneinde in buitengewone omstandigheden het maatschappelijk leven zo goed mogelijk in stand te houden. Aangezien de normale bestuurlijke taak van de gemeente onder bedoelde omstandigheden uiteraard dient te worden voortgezet ligt het in de verwachting dat deze taak in crisissituaties niet onaanzienlijk zal worden verzwaard.

Bij of krachtens de wet wordt het gemeentebestuur (de burgemeester) immers belast met de uitvoering van een aantal maatregelen die passen in het kader van de civiele verdediging, zoals op het gebied van de inwendige veiligheid, handhaving van de openbare orde, bescherming en eventuele verplaatsing van de bevolking, de consumentendistributie e.d.

Voorts zullen door de rijksoverheid te treffen maatregelen kunnen leiden tot corresponderende maatregelen op gemeentelijk niveau, ofwel zal de gemeente hulp moeten verlenen bij de uitvoering hiervan. Omtrent de civiele verdedigingsvoorbereiding op het gemeentelijk niveau is in het ontwerp Gemeentewet een artikel (176) opgenomen hetgeen luidt:

«Onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, draagt de burgemeester zorg, dat de voorbereiding van de civiele verdediging naar behoren geschiedt».

Voor een nadere beschouwing over noodbestuursvoorzieningen op provinciaal en gemeentelijk niveau wordt verwezen naar het hoofdstuk «Voortzetting van het bestuur».

II. Oefening en opleiding

Om de plannen en procedures, die voor buitengewone omstandigheden zijn voorbereid, op hun effectiviteit te kunnen toetsen, zijn oefeningen een onmisbaar instrument. Daarnaast bieden oefeningen de mogelijkheid om instanties en personen, die bij de civiele verdediging betrokken zijn, voor te bereiden op hun taak.

Van oefeningen gaat bovendien een belangrijk stimulerende werking uit, doordat velen die zich niet dagelijks met civiele verdediging bezighouden, zich kunnen bezinnen op datgene wat van hen onder buitengewone omstandigheden wordt verwacht. Om te komen tot een planmatige aanpak van het beleid ten aanzien van civiele verdedigingsoefeningen is inmiddels voorzien in een geïntegreerd en samenhangend oefenprogramma.

In dit oefenprogramma komen op een evenwichtige wijze alle noodzakelijk te beoefenen civiele verdedigingsaspecten aan de orde, zowel in personeel als in materieel opzicht. Het oefenprogramma dat onlangs in overleg met departementen is herzien voorziet in de volgende oefenactiviteit:

a. gewestelijke oefeningen, waarin voor een groep provincies civiele verdedigingsonderwerpen aan de orde komen; een aspect dat bij deze oefeningen mede op de voorgrond treedt is het interprovinciale karakter van de civiele verdedigingsvoorbereiding; de e.v. gewestelijke oefening vindt plaats in 1985, de Oefening Oost '85;

b. provinciale oefeningen, die zich concentreren op de betrokken provinciale en gemeentelijke autoriteiten in één provincie;

c. NAVO-crisisbeheersingsoefeningen, waarin het consultatie en besluitvormingsproces zowel in nationaal als bondgenootschappelijk verband kan worden beoefend, alsmede de voor de buitengewone omstandigheden voorbereide regelingen en procedures kunnen worden getoetst op toepasbaarheid en effectiviteit; NAVO-crisisbeheersingsoefeningen van het type HILEX (High Level Exercise), en WINTEX (Winter Exercise) vinden 1x per 2 jaar plaats in resp. de even en oneven jaren.

Daarnaast zijn in het oefenprogramma de oefenactiviteiten opgenomen van de diverse departementen, die betrekking hebben op één bepaalde sector van de civiele verdedigingsvoorbereiding.

Naast het houden van oefeningen, wordt door middel van cursussen en voordrachten veel aandacht geschonken aan de vorming van personeel dat betrokken is bij de civiele verdedigingsvoorbereiding. Het betreft hier tevens de vorming en opleiding van Nederlandse functionarissen die aangewezen zijn voor het functioneren in de civiele NAVO-organisatie voor buitengewone omstandigheden. In dit kader kunnen verder worden genoemd het stimuleren van deelname aan de cursussen «Crisisbeheersing» en «Internationale Veiligheid» bij het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen «Clingendael» en de conferenties voor de provinciale en gemeentelijke civiele verdedigingsambtenaren.

III. Voorlichting over het civiele verdedigingsbeleid

Algemeen

De publiciteit en voorlichting over civiele verdediging buiten de beperkte kring van deskundigen en hun vaktijdschriften is tot op de dag van vandaag betrekkelijk gering. De constatering lijkt gewettigd dat het civiele verdedigingsbeleid er tot nu toe niet in is geslaagd een vergelijkbare politieke en maatschappelijke legitimatie te verwerven als bij voorbeeld het militaire verdedigingsbeleid.

Vast staat dat civiele verdediging bij velen een onbekend begrip is, terwijl het juist een publiek belang betreft en, zoals wij verderop aangeven, het ook een publieke wens is, deze achterstand in kennis zo snel mogelijk in te halen.

In het algemeen geldt dat voorlichting, hoe goed ook voorbereid, weinig effect sorteert als deze niet op een juiste wijze inspeelt op de bij de bevolking levende gevoelens en de mate van bekendheid met het onderwerp.

Opinie-onderzoek

Op grond van bovenstaande overwegingen is in overleg met de Rijksvoorlichtingsdienst door het Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk en Economisch Onderzoek (ISEO) in de maanden augustus/september 1983 een onderzoek verricht onder 825 Nederlanders van 18 jaar en ouder naar hun kennis van en opvattingen over civiele verdediging.

Daar tijdens het onderzoek civiele verdediging een nagenoeg onbekend begrip bleek te zijn, moest aan de ondervraagden worden verteld wat hieronder moest worden verstaan. De reacties moeten dus in het licht van deze specifiek verstrekte informatie worden bezien. Na een globale informatie over de doelstellingen van de civiele verdediging gaf 90% van de ondervraagden te kennen dergelijke voorbereidingen voor buitengewone omstandigheden noodzakelijk te vinden. Voorts vond 80% tot 90% dat iedere volwassen burger op de hoogte zou moeten zijn van activiteiten op het gebied van civiele verdediging. Ook op scholen zou aandacht moeten worden besteed aan voorlichting over civiele verdediging, meende 80% van de ondervraagden.

Overleggroep Voorlichting Civiele Verdediging (OVCV)

Op grond van de resultaten van dit onderzoek, met name die welke betrekking hebben op de aanwezige kennis over civiele verdediging, acht de regering een goede informatie over dit onderwerp van wezenlijk belang.

Grote betekenis wordt daarom toegekend aan de activiteiten van de op 25 augustus 1982 opgerichte interdepartementale Overleggroep Voorlichting Civiele Verdediging.

Deze werkgroep heeft tot taak aanbevelingen te formuleren om de voorlichting over civiele verdediging te verbeteren. De overleggroep beraadt zich thans over een ontwerp voor een voorlichtingsstrategie voor de civiele verdediging, die mede naar aanleiding van het opinie-onderzoek is opgesteld door een projektgroep van de Rijksvoorlichtingsdienst. Vervolgens zal door de overleggroep een voorstel worden gedaan aan de Voorlichtingsraad omtrent een te ontwikkelen communicatieplan. Na indiening van dit plan zal de Voorlichtingsraad nagaan of de overleggroep bij verdere eventuele aktiviteiten zal worden betrokken.

Daarnaast wordt voorlichtingsmateriaal voorbereid ten behoeve van voorlichting op provinciaal en gemeentelijk niveau.

Nieuw tijdschrift

In 1983 is besloten de periodieken «Noodzaak» (tijdschrift voor civiele verdediging, hulpverlening en rampenbestrijding), «De Paladijn» (maandblad voor de Organisatie Bescherming Bevolking) en «Maandelijkse Mededelingen» (een uitgave van de Inspectie voor het Brandweerwezen van het ministerie van Binnenlandse Zaken) per 1 mei 1984 op te heffen en te vervangen door een nieuw periodiek, Alert genaamd.

De eerste nummers van dit tijdschrift zijn inmiddels verschenen.

IV. Onderzoek

Evenals ten behoeve van andere beleidssectoren, wordt ook ter ondersteuning van de civiele verdedigingsvoorbereiding, op bescheiden schaal onderzoek gepleegd. Het onderzoek heeft betrekking op die beleidsgebieden, welke naar hun aard zijn toegewezen aan de uiteenlopende sectoren van overheidszorg, ressorterend onder de respectievelijke ministers die voor dat gebied zowel in vredestijd als in buitengewone omstandigheden verantwoordelijk zijn.

In dit beeld passen de onderzoek- en ontwikkelingsactiviteiten geëntameerd onder auspiciën van de ministers van:

Binnenlandse Zaken voor maatregelen op het gebied van de bescherming bevolking (openbare schuilplaatsen, NBC-bescherming) en de brandveiligheid;

Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor schuilgelegenheid in woningen en woongebouwen, rijksgebouwen; de wederopbouw, aanwending van bepaalde bouwmaterialen en -constructies, nooddrinkwatervoorziening, waterzuivering;

Verkeer en Waterstaat voor maatregelen op de gebieden van waterbouwkundige constructies (noodwaterkeringen), het gedrag van de bodem bij explosies, de meteorologie (fallout-contouren), de beveiliging van communicatie-installaties, de beveiliging van de scheepvaart, EMP enz.;

Economische Zaken voor maatregelen op het gebied van de goederen- en energievoorziening bij een ontwrichte economie en in rampgebieden;

Landbouw en Visserij voor maatregelen op het gebied van de voedselvoorziening (o.a. door onderzoekingen op het gebied van besmetting van de voedselketen door moderne strijdmiddelen);

Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor maatregelen op het gebied van de arbeidsvoorziening en -bescherming.

Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur op het gebied van de gezondheidszorg (de bestrijding van epidemieën, vraagstukken op het gebied van de geestelijke volksgezondheid) en de kunstbescherming;

Daar waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van onderzoeksaktiviteiten welke in het kader van het defensie-onderzoek plaatsvinden. Als voorbeeld kan gelden onderzoek op het gebied van beschermingsvoorzieningen (gasmaskers, beschermende kleding, uitwerking van explosies, constructie van beschermende onderkomens en EMP).

Deze indeling – hoezeer structureel voor de hand liggend en uit een oogpunt van bestuursorganisatie en beleidsverantwoordelijkheid ook doelmatig – geeft nog geen antwoord op de vraag of het totaal van de onderzoekwerkzaamheden op de onderscheiden gebieden voor het gehele complex van de voorzieningen toereikend is en de onderzoeken in tijd en omvang ook onderling doelmatig op elkaar zijn afgestemd.

Door middel van een interdepartementale werkgroep «Werkgroep Research» genaamd, waarin ook opgenomen vertegenwoordigers van Researchinstellingen, wordt ernaar gestreefd het overzicht van deze projecten bij te houden, bepaalde leemten in het hieruit voortgekomen researchplan op te sporen en zo nodig de onderzoekprojekten te stimuleren en op elkaar af te stemmen.

Als belangrijkste gebieden van beleidsvormend en/of -ontwikkelend onderzoek, welke in de planperiode aandacht krijgen, kunnen worden genoemd:

a. individuele en collectieve beschermingsmiddelen, zowel ter beperking van de uitwerking van conventionele als van NBC-strijdmiddelen;

b. de beperking van de effecten van deze middelen op bestaande vitale voorzieningen en processen;

c. het voorbereiden van voor buitengewone omstandigheden specifiek te treffen voorzieningen en/of maatregelen.

BIJLAGE

Aandachtsgebieden voor de Civiele Verdediging

Rampenbestrijding en Hulpverlening	Voortzetting Bestuur	Instandhouding Maatschappelijk leven	Civiele ondersteuning Defensieinspanning in Bondgenootschappelijk verband
Schuilgelegenheid – openbare schuilplaatsen – in of nabij de woning *(Zelf)bescherming* – individuele zelfbescherming – bedrijfszelf-/arbeidsbescherming Verplaatsing van de bevolking *Rampenbestrijding/hulpverlening* – waarschuwing en alarmering – brandbestrijding – redding – gewondentransport – geneeskundige verzorging – ABC-dienst – verkenning/ontsmetting – ondersteuning (verzorging/verbindingen) *Medische voorzieningen* – ziekenhuisorganisatie in buitengewone omstandigheden – beschermingsvoorzieningen academische en algemene ziekenhuizen – genees- en verbandmiddelenvoorziening Maatschappelijke zorg Zorg voor vluchtelingen	(Nood)wetgeving Rechtspleging *Bestuur* – regering – parlement – departementen – provincies – gemeenten Noodbestuursposten Telecommunicatie Openbare Orde en Veiligheid *Voorlichting* Oefening en opleiding Paraatheidsopbouw	Voedselvoorziening (Drink)watervoorziening *Energievoorziening* – aardolie – gas – steenkolen – electriciteit Goederen-, hulpstoffen en grondstoffenvoorziening Noodvoorraden Distributie en rantsoenering Bedrijfsbescherming Financieel verkeer *Waterstaat* – dijken – sluizen, stuwen – bruggen, wegen *Vervoer* – wegtransport – spoorwegvervoer – binnenvaart – zeescheepvaart – burgerluchtvaart – havens en luchtvaart Telecommunicatie Postverkeer Omroep Arbeidsvoorziening Meteorologie Onderwijs Milieubeheer Gezondheidszorg Maatschappelijke zorg	Goederenvoorziening en dienstverlening t.b.v. eigen krijgsmacht door het bedrijfsleven Beschikbaarstelling van gebouwen, transport, telecommunicatiemiddelen en diensten t.b.v. de krijgsmacht Geneeskundige verzorging door burgerziekenhuizen t.b.v. de krijgsmacht *Ontvangst en doorvoer van geallieerde versterkingen* – vervoer • vrachtschepen • passagiers- en vrachtvliegtuigen • weg- en spoorwegvervoer – tijdelijke huisvesting en voeding – geneeskundige verzorging Hospitalisatie oorlogsgewonden